LEGES NOVELLAE

AD THEODOSIANVM

PERTINENTES

EDIDIT

ADIVTORE TH. MOMMSENO

PAVLVS M. MEYER

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCCV

CONSPECTVS OPERIS

pag.

Conspectus subsidiorum et explicatio signorum VI

PROLEGOMENA IN LEGES NOVELLAS AD THEODOSIANVM PERTINENTES

Cap. I. De singulis legum novellarum syllogis XI

Cap. II. Codices corporis Maioriani (primae syllogae) XXV

Cap. III. Codices Breviarii (alterius syllogae) XXXI

Cap. IV. Codices tertiae syllogae XLIII

Cap. V. Excerpta. Breviarii epitomae. Varia LV

I. Ex syllogis Orientalibus excerpta . . . .

II. Ex syllogis Occidentalibus excerpta . . . .

III. Breviarii Alariciani epitomae LXI

IV. Breviarii minora LXIII

V. Libri latentes vel deperditi . . . .

Cap. VI. Legum novellarum editiones et apparatus LXV

Cap. VII. Crisis legum novellarum LXXVII

A. Leges novellae Theodosii II. Valentiniani III. Maioriani (1—6) . . . .

B. Leges novellae Marciani et reliqua per Alaricianos solos servata LXXXIX

C. Leges novellae Anthemii XC

Cap. VIII. Constitutionum acceptores et tempora locique XCI

I. Constitutionum acceptores . . . .

II. Constitutionum tempora et loci XCVI

I. CORPVS LEGVM NOVELLARVM *THEODOSII II. VALENTINIANI III. MAIORIANI* IN OCCIDENTE A MAIORIANO CONDITVM 1

II. LEGVM NOVELLARVM *MARCIANI* IN ORIENTE PROMVLGATARVM QVAE IN BREVIARIVM ALARICIANVM RECEPTAE SVNT 179

III. AVCTARIVM LEGES NOVELLAS EXTRAVAGANTES CONTINENS *SEVERI ET ANTHEMII* 197

Index titulorum 209

Corrigenda et Addenda ad vol. I et II 213

I.

CORPVS LEGVM NOVELLARVM

THEODOSII II.
VALENTINIANI III.
MAIORIANI

IN OCCIDENTE A MAIORIANO CONDITVM.

TITVLI LEGVM NOVELLARVM
DIVI MAIORIANI A.

De apparatu conferas quae diximus p. 1.

I. De ortu imperii sui.

i] *sic Γ*, iii *Ψ'ΘΩ Aegid.* sui] *sic Γ(lat.)*, diui maioriani a. *(om. Ω) Ψ'ΘΩ, om. Aegid.*

II. De indulgentiis reliquorum.

ii] *sic Γ*, iiii *Ψ'ΘΩ Aegid.*

III. De defensoribus civitatum.

iii] *sic Γ*, u *Ψ'ΘΩΣΞ Aegid.*

IIII. De aedificiis publicis.

iiii] *sic Γ*, ui *Ψ'ΘΩ Aegid.* publicis] *Γ Aegid.*, curialium *Ψ'ΘΩ*

V. De bonis caducis sive proscriptorum.

u] *sic Γ*, uii *Ψ'ΘΩ Aegid.* proscriptorum] *Γ Aegid.*, proscriptoribus *Ψ'ΘΩ*

VI. De sanctimonialibus vel viduis et de successionibus earum.

ui] *sic Γ*, uiii *Ψ'ΘΩΣ Aegid.* uel] et *Aegid.* successoribus *Aegid.* eorum *Ω Aegid.*

VII (= BREV. I). De curialibus et de agnatione vel distractione praediorum eorum et de ceteris negotiis.

uii] *sic Γ*, i *reliqui (om. O)* curialibus] decurionibus *O*, curionibus *Aegidianae codd. Vat. 991 Paris. 4418. 4633* et de *(om. S^{α})* agnatione (actione *Ψ'Θ Aegid. omnes*) uel (et *Fuld.*) distractione (districtione *NS^{α}L*, *om. Fuld.*) praediorum eorum *(om. S) om. O* et de ceteris] *sic Γ*, et (ac $Ω^{b}$) de (di *Fuld.*, *om. OΨ'Θ$Ω^{b}$ Aegidianae cod. Paris. 4416. S^{α}L*) diuersis *reliqui*

VIII. De reddito iure armorum.

VIIII. De adulteriis.

uiiii] *sic Γ*, theod. l. *(= quinquagesima) Fuld.*, ll *(= leges)* nouellae **Δ*, *om. O* de adulteriis] *sic ΓO*, de *(om. Fuld.)* adulteriis (aduteriis *Fuld.*) diui maioriani (maiorani .I. **Δ*) *Fuld. *Δ*

X. Neque senatorem urbis Romae neque ecclesiam ex testamento sibi a certis personis aliquid relictum fisco inferre cogendum et de populis urbicis.

testamentum *Γ* a certis] acer *Γ*

XI (= BREV. II). De episcopali iudicio et ne quis invitus clericus ordinetur vel de ceteris negotiis.

xi] *sic Γ*, ii *reliqui (om. O)* de *om. Γ* episcopalo *Fuld.* iudici *Fuld.* et ne quis i. cl. ordinetur (-nentur *Γ*) uel de c. n.] *Γ*, et de ceteris negotiis et ne quis inuitus clericus ordinetur (ordenitur *Fuld.*) *reliqui, om. O Aegid.*

XII. De aurigis et seditiosis.

Γ (ad I—XII) *Fuld. O (hi duo ad* VII. VIIII. XI) **Δ (ad* VIIII) *Ψ'ΘΩ (hi tres ad* I—VII) *Σ (ad* III. VI. XI) *Ξ (ad* III. XI) *Aegid. (ad* I—VII), *ad Brev. NSL.*

LIBER LEGVM NOVELLARVM DIVI MAIORIANI A.

I. DE ORTV IMPERII D(OMI)NI MAIORIANI A.

i] *Γ*, iii *Ψ'ΘΩ Aegid.* ortu] ritu *Cui. ed. 1* dni mai. a.] dni maioriani ag dni *Γ (context.)*, diui mai. aug. *(om. Ψ' [context.] Θ [context.] Ω)* *Ψ'ΘΩ*, sui *Γ (lat.)*, *om. Aegid.*

Nov. I (458 Ian. 11).

IMP. MAIORIANVS A. AD SENATVM. Imperatorem me factum, patres conscripti, vestrae electionis arbitrio et fortissimi exercitus ordinatione cognoscite. Adsit aestimationi omnium propitia divinitas, quae regni nostri augeat pro vestra et publica utilitate successus, qui ad sustinendi principatus apicem non voluntate mea, sed obsequio publicae devotionis accessi, ne aut mihi soli viverem aut ingratus rei publicae, cui natus sum, sub hac recusatione iudicarer. Dicatis quoque Iano Kalendis suscepti feliciter consulatus ereximus fasces, ut praesens annus nascentis imperii nostri incrementa suscipiens nostro etiam nomine signaretur. Favete nunc principi quem fecistis et tractandarum rerum curam participate nobiscum, ut imperium, quod mihi vobis adnitentibus datum est, studiis communibus augeatur. Praesumite iustitiam nostris vigere temporibus et sub innocentiae merito proficere posse virtutes. Nemo delationes metuat, quas et privati in aliorum moribus condemnavimus et nunc specialiter persequimur; nullus calumnias reformidet, nisi quas ipse commoverit. Erit apud nos cum parente patricioque nostro Ricimere rei militaris pervigil cura. Romani orbis statum, quem communibus excubiis et ab externo hoste et a domestica clade liberavimus, propitia divinitate servemus. Puto instituti nostri vobis inesse notitiam, qua mihi amorem vestrum vitae et periculorum quondam socius indubitanter spondeo: enitar tamen rebus omnibus, si superna concesserint, auctoritate principis et obsequio collegae, ut vestrum in me vobis non possit displicere iudicium. ET MANV DIVINA: OPTAMVS VOS FELICISSIMOS ET FLORENTISSIMOS PER MVLTOS ANNOS BENE VALERE, SANCTISSIMI ORDINIS PATRES CONSCRIPTI. DAT. III ID. IAN. RAV(ENNAE) D. N. MAIORIANO A. I CONS.

ΓΨ'ΘΩ

1 impp. *Γ* patres conscripti] p. c. *Cui. ed. 1* 2 ordinationem *Ψ'ΘΩ* cognoscite] *Γ*, agnoscite *ΨΘΩ Cui. ed. 1* adscit *Ψ'* aestimationi] *scripsimus*, a extimatione *Γ*, a aestimatione (-nem *Ψ'*) *Ψ'Θ*, ordinationi *Ω Cui. ed. 1* 3 propiciata *Γ* et publ. ut.] *Γ*, ut. et publ. *Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1* 4 sed] et *Γ* 5 soli] solui *Γ* 6 susceptis *Γ* 7 incrementer *Ψ'Θ* 8 principe *Γ* 9 ut] in *Ψ'Θ* 10 uigete *Ψ'Θ*, uigite *Ω* 11 posse] post se *Γ* dilationes *Ψ'* metuet *Ω Cui. ed. 1* quas ... 12 condemnauimus *om. Ψ'Θ* 12 persequimus *Γ* 13 erit *om. Ω* parente] *Γ*, patre (-em *ΘΩ*) *Ψ' ΘΩ Cui. ed. 1* ricomere *Ψ'*, richemere *ΘΩ Cui. ed. 1*, ricimide *Γ* 14 peruigel curant *Γ* orbis] *Cui. ed. 1*, urbis *libri* statum] *Ω*, statutum *ΓΨ'Θ* quem] que *Ψ'ΘΩ* exteno *Ω*[1], extero *Ω*[2] 15 domesticam *Ψ'ΘΩ*[a] delliberauimus *Ψ'* instituti] *Γ*, institutionis *Ω Cui. ed. 1*, institutiones *Ψ'Θ* 16 nostri] uestri *Γ* qua] *Ψ'Θ*, quam *ΓΩ* amorem] *Γ*, amore *Ψ'ΘΩ* 17 ex(s)pondeo *Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1* omnibus] *Γ*, communibus *Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1* 17/18 auctoritatem *Γ* 18 collige *Ω* displici *Γ* 19 multus annus *Γ* 20 conscripti] conscribit *Γ* 20/21 dat. iii *(om. Ω Cui. ed. 1)* id. ian. rau *(sic Ω*, rauenñ *Ψ'*, rau(a)enna *ΓΘ)* d. n. (dno *Γ*, *om. Ψ'ΘΩ)* mai. aug. i (et *Γ*) cons. (conss. *ΘΩ*) *libri*

II. DE INDVLGENTIIS RELIQVORVM.

ii] Γ *(lat.)*, iiii Ψ'ΘΩ *Aegid.*, *om.* Γ *(context.)*

Nov. II (458 Mart. 10).

IMP. MAIORIANVS A. BASILIO P(RAEFECTO) P(RAETORI)O. Ut primum mundo sacri princi-
patus nostri rudimenta fulserunt, has potissimum salubres rei publicae cogitationes, qui-
bus universitati remedia inpendenda conplectimur, sibi regni nostri novitas vindicavit:
fessas provincialium varia atque multiplici tributorum exactione fortunas et extraordi-
nariis fiscalium solutionum oneribus adtritas solitae inlationis amisisse substantiam et
defectum sui etiam in his, quae merito fuerant solvenda, sensisse: superindicticiis si quidem
titulis in praeteritum possessor exhaustus, dum aegre solutionis trahit sub inpossibili
devotione reliquias et pro temporis cursu novis subinde perurguetur venientium indictio-
num tributis et in redimendis adtenuatur indutiis, coacervatae in unum sarcina obnoxie-
tatis obruitur et praecedentibus debitis neutiquam sufficiens ad futuram quoque inlatio-
nem minus idoneus invenitur. Quapropter tribuendae inmunitatis beneficiis provincialium
spes viresque fovendae sunt: interest enim clementiae nostrae piam manum dare defessis
et subiectorum angustiis in tempore subvenire, ut inveteratis nexibus liberi ad ea, quae
in posterum publicis secundum morem conpendiis inferenda sunt, possibilitatem incipiant
1 habere solvendi. Et idcirco mansura in aeternum lege sancimus universorum fiscalium
titulorum vel ad arcam magnificentiae tuae vel ad utrumque aerarium pertinentium reli-
qua usque ad praesentis undecimae indictionis initium a possessoribus non petenda: quae
sub generalis indulgentiae beneficio relaxamus obnoxiis. Atque hoc ita pro cunctorum
remedio constitutum sub aperta volumus definitione servari, ut quidquid ex praeteritis
indictionibus usque in praesentem undecimam reliquorum est, quod vel apud possessorem
residet vel in privatum, ut fieri interveniente versutia adsolet, nexum emissa curialibus
vel canonicariis vel quibuslibet aliis cautione migravit, penitus non petatur, ut exactione
careat stipulatio, quam pro fiscalium calculo contractam nostrae mansuetudinis relaxavit
humanitas: excepta suarii canonis ratione, cui propter urbis venerabilis copiam nihil
2 volumus indulgentia interveniente decerpi. Ad illam quoque dispositionum partem
augustae mentis providentiam sensumque conferimus, ut provinciales nostros, quos in-
munes a reliquis fecimus, devotos in posterum et semper idoneos remota feralium con-
pulsorum acerbitate faciamus. Praefectiani si quidem atque palatini vel aliarum pote-
statum adparitores conpetentium titulorum exactione suscepta contra veterum morem per

---

1 im$\overline{pp}$ Γ basilio] Ψ'Θ, basiuo Γ, palladio Ω *Cui. ed. 1* primam Ψ'Θ mundum Γ 2 his Ψ'Θ 3 uniuersitates Γ 4 fessa Ψ'ΘΩ exactionem $Ψ'^{a}$ΘΩ 5 solitae] *Beinesius*, solutae *libri* inlationes Ω amisisse] Γ, amissae Ψ'ΘΩ substantiae Ψ'Θ 6 soluendas Ψ'ΘΩ sensisise Θ superindiciis Γ si *om.* Ψ'ΘΩ 7 possessor exhaustus] *cf. nov. Valent. 1, 1, 15* aegre] (a)egere ΓΩ inpossessibili Ψ' 8 nobis *libri* 8/9 uenieutum indictione Γ 9 in redimendis (-mentis Γ) adt. indutiis] *cf. nov. Valent. 1, 1, 15 sq.* quoaceruate Γ unum sarcina] Γ *Cui. ed. 1*, unam sarcinam Ψ'ΘΩ 10 praecedentibus ... 11 inuenitur] *cf. nov. Valent. 1, 3, 34 sq.* debitis] Γ, diuitiis Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* 10/11 inlatione Ψ'Θ 11 minis Γ inmunitatis ... 12 fouendae *om.* Ω *Cui. ed. 1* 12 *verba* interest ... 13 subuenire *mire concinunt cum novellae Valent. 1, 1 vv. 3—5* interest] ante res Ω *Cui. ed. 1* pia Ψ'Θ manum dare] Γ, mandare Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* defessis] defensis Ω *Cui. ed. 1* 13 in *(om.* $Ω^{1}$*)* tempore *om.* Γ inueteratis] *Cui. ed. 1*, inueterati ΓΨ'Θ, inueterate Ω liberi] liberari Ω, liberati *Cui. ed. 1* ea] Γ, ae Ψ'Θ, haec Ω *Cui. ed. 1* 14 more Ψ'ΘΩ inferende $Γ^{a}$ incipiant *om.* $Ψ'^{a}$ 15 et *om.* Ω *Cui. ed. 1* sanciamus Θ 16 titulo Ω arcu Ω, arcae Ψ'Θ 16/17 reliquam Γ 17 praesentis undecimae] praesenti sunt decimae Ω: *ea incipit a. 457 Sept. 1* possessoris Ψ'Θ petendam Ω 18 beneficiis Γ obnoxios Ψ'ΘΩ 19 remedium $Γ^{b}$, remedia $Γ^{a}$ seruare Γ praeteritis] peritis Γ 22 canonariis Γ caucionem Γ 23 careat] non careat Ψ'Θ calcolum Γ contractam] *Seeck*, contempta Ψ'ΘΩ, contimta Γ 24 suarii canonis] *cf. nov. Valent. 36 (35)* rationem Ψ'ΘΩ propter] prop Γ copia nihil $ΘΩ^{a}$, copiam $Ω^{b}$ 25 dispositionum] $Γ^{b}$Ω, dispositionem $Γ^{a}$Ψ'Θ 26 mentis] Ψ'Θ, mentes Ω, mentem Γ prouidentia Ψ'ΘΩ 28 aceruitate facimus (-cinus Ψ') Ψ'ΘΩ 29 exactione] exacactione $Γ^{a}$, ex hac actione $Γ^{b}$ ueterum] Γ, ueterem Ψ'ΘΩ

provincias discurrentes enormibus exactionibus possessorem curialemque concutiunt et ita omnia pro arbitrio suae depraedationis extorquent, ut, cum aliqua pars certa vel minima publicis conpendiis inferatur, duplum aut amplius in sportulis avidus et praepotens executor accipiat. Hinc est, quod vetus providentia dispositioque maiorum, quam in omnibus sequimur atque reparamus, provincialibus iudiciis exequenda commisit, quibus adnitentibus per singularum municipes civitatum moderatione tractabili fiscalium tributorum celebraretur inlatio: quam si acerbius humilis notusque conpulsor pro sui conpendii utilitate tractasset, confestim depraedationibus vexatorum aditu audituque facilis provinciae cognitor subveniret. Nunc vero canonicarios superioris militiae auctoritate terribiles et in provincialium viscera et damna desaevientes nec arguere quisquam apud provincialium iudicem potest, cum resupinae adpariturae et totum sibi de superioris cinguli fastidio blandienti potestas provincialis examinis subiecta famuletur nec de longinquis provinciae regionibus cum magno sumptuum expensarumque detrimento ad comitatum nostrum venire audeat ille qui queritur, cui sub duro patientiae gemitu tolerabilior videtur depraedatio saevientis quam sub magno observationis incommodo sustinendus inpetrandae ultionis eventus. Hinc est, quod per iniuriam conpulsorum destitutae ordinibus civitates idoneum nequeunt habere curialem, quod exigentium atrocitate perterriti possessores propria rura destituunt, cum non iam amissio fortunarum, sed saeva custodia et suspendiorum crudelitas formidatur, quae inmitis adparitor et executio militaris pro commodo suae cupiditatis exercet. Ac ne ulterius canonicariorum venalis inprobitas publicis fortunis inferat privatisque dispendium, veteri more revocato provinciarum rectores celebrandae exactionis summa respiciat, per quorum officia profligari iubemus annuas functiones, ita ut a duodecimae indictionis initio nullus ad provinciam magnificentiae tuae canonicarius, nullus palatinus, nullus armatae potestatis minister accedat, sed universa fiscalia, quae de provinciis speranda sunt, per locorum iudices inferantur, quos aut neglegentiae culpa respiciet aut laus manebit industriae, ita ut ipsis modera-
3 toribus ad admonendum tantummodo directus executor immineat. Et quia totum pro remedio possessoris serenitas nostra constituit, quem tributorum gratia solvendorum fruges suas sub opportunitate vendentem volumus per temporis intervalla refoveri, trina per annum vice singularum indictionum quantitas speranda solvatur et quadrimenstruis inlationibus annuae functionis celebretur exactio, cuius summam, ita ut distinctum est,
4 moderatoris adnitente diligentia ad arcam volumus congrua exactione transmitti. Ha-

---

30 enormibus] Γ, enorinibus Θ, enioribus Ω, enoribus Ψ', senioribus *Cui. ed. 1* **31** extorquent ut cum] *Cui. ed. 1*, extorquent tunc Γ, extorquentium cum Ψ'ΘΩ certa] Ψ'ΘΩ, ceria Γ **32** publici Ω^b duplum Ω *Cui. ed. 1* in *om.* Ψ'ΘΩ **33** accipiet hoc est Ω **34** atque rep. pr. iudiciis (-cis Γ) *om.* Ψ'Θ exequenda] et sequenda Ψ'Θ **35** adnitentibus] et nitentibus Ω *Cui. ed. 1 in text.* tractabilis Ω **36** celebretur *libri* aceruius Ψ'Θ **37** tractasset] tractatus et Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* uexatorum] uel exactorum Ψ'Θ audituque] aditumque Γ facilis] *scripsimus*, faciles Γ, fiscalis Ψ'Θ, fiscalium Ω *Cui. ed. 1* **38** cognitor] Γ, cognitus Ψ'ΘΩ **38/39** terribilis Ψ'ΘΩ **39** desaeuientes] *Haenel*, de se uenientes Γ, saeuientes Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* **39/40** prouincialium] ΓΨ', prouincialem ΘΩ **40** resupinae adpariturae] *Seeck*, resupina adpariture Γ, resupina adparitori Ψ'ΘΩ **41** blandienti] *Seeck*, blandientes *libri* examini Ψ'Θ lonquis Γ **42** detrimentum Γ **43** audeat] *malumus* audet durum p. gemitum Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* tolerabilior] tollorabior Γ^b, sub tollorabior Γ^a **44** saeuientes Ω sustinendos Ψ'ΘΩ

44/45 inpetranda Γ **46** atrocitate] Γ, auctoritate Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* perterriti] perriti Γ^b, periti Γ^a **47** rura] iura Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* distituunt Ψ'Θ iam] tam Ψ'Θ amisso Ψ'ΘΩ **47/48** saeua c. et suspendiorum (-dorum Γ) crudelitas] *cf. nov. Valent. 1, 3, 25* **48** inmitis adp. et e. militaris] *cf. nov. Valent. 1, 3, 28* **49** cupiditatis] pietatis Ψ'Θ inprobitas] probitas Γ **51** summa] subma Γ profligare Γ **52** a] ad Γ, *om.* Ψ'ΘΩ duodecimae indictionis (indictio Ψ'Θ, indicitur Ω) initio] *id est 458 Sept. 1* nullus .... **53** canonicarius *om.* Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* **53** armatae] armatule Γ **55** culpa] cura Ω *Cui. ed. 1* respiciet] *scripsimus*, respiciat *libri* industria Ω *Cui. ed. 1* **56** tanto modo Θ **57** remedio] redeo Γ^a sereritas nostrae Γ **58** opportunitate] Γ, oportunitatem Ω, oportunitatibus Ψ'Θ **59** singolorum Γ^a, singulari Ψ'ΘΩ quadrimestruis Γ, quadrumenstruis Ψ'^aΘΩ **60** annae Ψ'^aΘ summa Ψ'ΘΩ **61** moderatores Ψ'ΘΩ adnitente] Γ, admonentes Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* diligentia] Γ^b, diligencie Γ^a, diligentiam Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* arca Γ congru(a)e exactionem Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1*

benda sane ratio est potentium personarum, quarum actores per provincias solutionem fiscalium neglegunt, dum pro sui terrore fastidii minime perurguentur ac se in praediis retinent contumaces, ne ad eos praeceptum iudicis possit aut conventio pervenire: et idcirco clarissimarum domorum vel potentium iubemus actores seu procuratores in his civitatibus iudici per provinciam discurrenti sui facere et exhibere praesentiam, in quarum territoriis praedia suorum sciant esse patronorum et tamdiu publicis inhaerere conspectibus, quamdiu in eodem oppido morari viderint cognitorem; quod etiam sacrae domus nostrae observare iubemus actores. Nam si quis ex memoratis defuerit ac se per totum annum pulsandus conveniendusque subtraxerit, raptus ad supplicium id, quod exacto indictionis tempore minus intulisse convincitur, duplum cogatur exsolvere. Sicut enim vexari incongruae exactionis incommodis devotos nolumus, ita rebelles iustae severi-
5 tatis vigore persequimur. Illud quoque providendum est, ne provinciales iudices falso in obiurgationem adparitorum suggestionibus commentisque deducantur, qui ad eos hac exactione translata ereptam inmanium commodorum praedam e suis faucibus lugent: ac propterea hoc eis tribuimus dignitatis, ut de iniunctis actibus et de suae adsertione diligentiae referendi ad mansuetudinem nostram habeant facultatem, ut nos potissimum de eorum administratione iudicemus, quorum suggestiones inter quaslibet publicas curas sacrae providentiae adtentione dignamur, Basili p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissi-
6 me). Inlustris et praecelsa magnitudo tua huius legis saluberrima constituta propositis divulgabit edictis, ut ad provinciales remedia concessa perveniant et iudices ex nostra praeceptione cognoscant ita industriae ac vigilantiae suae exactionum publicarum redditam potestatem, ut non leviter arguendi sint, si † Augusti non inertem dissimulationem nequiverint respondere iudicio. DAT. VI ID. MART. RAV(ENNAE) ACC(EPTA) V ID. S(VPRA)S(CRIPTI) RAV(ENNAE) D. N. MAIORIANO A. I CONS.

ΓΨ'ΘΩ

62 sane] sa Θ, *om.* Ψ' 63 pro sui terrore] prosint errore Ψ'Θ perunguentur Ω 65 auctores *libri* 66 iudicii Ψ'Θ discurrente ΓΨ' 67 suarum Ψ' sciunt Γ et tamdiu] etiam diu Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* 68 quamdiu in] quam diuini Γ quod *om.* Γ 69 auctores ΓΨ'Θ 70 pulsandos conueniendosque Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* 71 conuicitur Ψ' 72 uexare Γ deuotos] Ω, deuotis Ψ'Θ, debetus Γ 74 ducantur Ψ'Θ hac] haec Ψ'ΘΩ 75 erepta Ψ'ΘΩ e suis] me suis Ψ'Θ, messuis Ω faucibus] *Reinesius*, fraudibus *libri* 76 dignitates Ψ'Θ inductis Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* adsertionem ΘΩ 77 nostra Θ habent Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* 78 administrationem Γ 79 adtemptatione Γ dignamur] Ψ'ΘΩ, dignam Γ pkaa] ΓΨ'Θ, pka Ω

80 magnitudo] Γ, magnificentia Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* praepositis Ψ'Θ 81 diuulgauit Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1*, deuulgauit Γ ex nostra] ea Γ 82 industria Γ exactionum] exactionem Ψ'ΘΩ, exactione Γ reddita Γ 83 augusti (*sic* Γ, augusto Ψ'ΘΩ) non inertem (*sic* ΓΩ *Cui. ed. 1*, in artem Ψ'Θ) dissimulationem (-ne Ω *Cui. ed. 1*) *libri*; *locus corruptus fortasse hunc in modum sanandus:* augustiano per inertem dissimulationem (*vel* inerti dissimulatione) nequiuerint respondere iudicio nequererint Γ 84 iudicio] iudicibus Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* dat. ui (uii Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1*) id. mart. rau̅ (*sic* ΓΩ, rauen̅n̅ Ψ', rauenna Θ) *libri* 84/85 acc. u id. s̅s̅ rau̅] Γ, *om.* Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* 85 d. n. (dom̅ Γ) mai. a̅. i (s̅. Γ) cons.] ipso a̅. (augusto Ω) consulibus (coss. *Cui. ed. 1*) Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1*

III. DE DEFENSORIBVS CIVITATVM.

iii] Γ, u *Ψ'ΘΩΣ(lat.) Ξ Aegid.*

Nov. III (458 Mai. 8).

IMPP. LEO ET MAIORIANVS AA. VNIVERSIS RECTORIBVS PROVINCIARVM. De civitatum per omnes provincias positarum raritate cogitantes, quibus fugientibus incolis defensorum

---

1 impp̅. leo et maiorianus a̅a̅.] *sic libri omnes; Leonem imperatorem (a. 457 Febr. 7 Constantinopoli creatum [Chron. min. 2 p. 87]) a. 458 Mart. 10 agnitum nondum fuisse in Occidente a Maioriano (creato a. 457 Apr. 1 [Chron. min. 1 p. 305]), cum novella praecedens (Maiorian. 2) nos doceat, sequens novella (Maiorian. 4) Iul. 11 eiusdem anni 458 ab utroque imperatore data est. Non habemus igitur cur paulo post Kalendas Apriles a. 458 agnitum esse Leonem a collega Maioriano negemus* uicitatum Γ 2 omnis Ξ raritatem Ξ, caritate Γ incomis Γ

auxilio destitutis, qui unumquemque civium ab inprobitatibus insolentum antiquae ordinationis studio vindicare consueverant, solitudo est nostris ordinationibus submovenda, ... dendi priscae consuetudinis morem omnibus contemptum revocandum esse censuimus: ut probis moribus, honestate .... providentia viri iudicio universitatis electi auctoritatem tuendae in civitatibus suis plebis accipiant et, quaecumque utilitatem publicam respiciunt, concessae per leges privilegio dignitatis vel exequendi vel insinuandi auribus mansuetudinis nostrae habeant potestatem. Hoc enim modo fieri potest, ut repressis per eos insolentiae vitiis quaequae accidentia in provinciarum nostrarum parte † tractatum intenti curis maioribus ignoramus, eorum ad emendandum suggestionibus instruamur et ii, qui per iniuriam conpulsorum rurales habitationes et solitudines expetunt, sub defensorum tuitione degentes publicis se urbiumque conspectibus repetiti domicilii habitatione restituant. Quapropter praeceptionis nostrae tenore conperto universarum civitatum, quae sunt inhabitantium frequentia celebres in tuae potestatis arbitrio constitutae, municipes honoratos plebemque commoneas, ut adhibito tractatu atque consilio sibi eligant defensorem factumque dematurent, ut sub hac sollemnitate desideria urbium singularum ad nostram mansuetudinem dirigant, quia ipsos provinciales propter expensas vel itineris laborem ad comitatum venire non patimur, ut conpertis eorum moribus atque personis, quos praeter ambitum dignos tali ministerio et honore iudicemus, idoneos defensores confirmatio constituat. DAT. VIII ID. MAI. RAV(ENNAE) D. N. LEONE ET MAIORIANO AA. CONSS.

ΓΨ'Θ (hi duo om. subscr.) ΩΞ

3 auxiliis Ξ distitutis Ψ'ΘΞ qui unumquemque ... 4 consueuerant] *cf. Theod. 1, 29, 7 (= Iust. 1, 55, 5)* insolentum] .... lentum *(vacuo spatio relicto ante* lentum*)* Γ, insolentem Ψ'ΘΩΞ 4 consueuerant] Γ, consueuerat Ψ'ΘΩ, consuerat Ξ solitudo est] *scripsimus*, solitudinis Γ, sol(l)itudo ΘΩ^{1}Ξ *Cui. ed. 1*, sol(l)icitudo Ψ'Ω^{2} submonenda Γ, mouenda Ξ 5 .... dendi *(vacuo spatio relicto ante* dendi*)* Γ, possidendi Ψ'ΘΩΞ *interpolantes cum Cui. ed. 1; scribendum esse* defendendi *vel* plebem defendendi *censet Seeck* consuitudines Ξ morem omnibus contemptum reuocandum] *scripsimus (cf. nov. Iust. 15 pr.)*, more oms contempdum Γ, morem reuocandum Ψ'ΘΩΞ *cum Cui. ed. 1* 6 probis] Γ *cum Pith. (ad Cuiac.) et Cui. ed. 2*, prouisi Ψ'Θ *Cui. ed. 1*, prouiri Ξ, prouisio Ω honestate prouidentia *libri; fortasse scrib. cum Seeckio* honestate probata spectata prouidentia *vel simile quid* indicio (indicio Γ) uniuersitatis electi *(sic* Ψ'ΘΩ, elicti Ξ, edicti Γ*)*] *cf. Theod. 1, 29, 6 cum int.* 7 auctoritate Ψ'ΘΩ tuendae .... plebis] *v. ad v. 3/4* 7/8 utilitatem *(om.* Ω *Cui. ed. 1)* publicam] *cf. Iust. 1, 55, 8, 1:* publicam disciplinam 8 per] pro Ξ priuilegio] Γ, priuilegiam Ξ, priuilegia Ψ'ΘΩ dignitates Ψ'Θ sequendi Ξ 9 mansuetudines Ξ babent Ψ'ΘΩΞ 10 quaequae] *scripsimus*, quoque Γ, quoque que Ξ, quoque qui Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* accedentia Ψ'ΘΩ, accedentiam Ξ, accedenciae Γ parte] pariter Ξ *cum Pith. (ad Cuiac.)* tractatum *libri*, tractatuum *Reines., pro verbo hoc corrupto quid sit scribendum dubium;* tractu longo remota *vel simile quid requiri censet Seeck* 11 emendaendum Γ^{b}, emendaendam Γ^{a}, demandandum Ξ, emendum Ψ' suggessionibus Ξ 12 ii] hii Γ, *om. reliqui* rurales] curiales Ξ habitationes (-nis Ξ) et] habitacionibus ei Γ solitudines (-nis Ξ)] sollicitudinis Γ 13 tuicionem Ξ publices Γ, poplices Ξ se (seu Ξ) u(o- Ξ)rbiumque conspectibus] si urbium *(sequitur spatium vacuum)* fectibus Γ reperii Ξ habitationem Ψ'ΘΩΞ 14 conperto] Γ, percepto Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1*, praecepto Ξ uniuersarum] in uniuersa Ξ 14/15 quae sunt inhabitantium] quam sint habitancium Γ 15 frequencium Γ tuae] *scil. uniuscuiusque provinciae rectoris* potestatem Γ, potestate Ξ constitutae] constitae Ω, constituti Γ 16 honeratos Ψ', honoratus Ξ plebem quem Ψ' commoneas] *scripsimus*, commoneat ΓΘΩΞ, commemorat Ψ' adhibitio Γ 17 sol(l)emnitatem ΓΩΞ orbium Ξ 18 mansuetudine Γ, masuetudinem Θ ipso prouincialis Ξ iteneres Ξ 18/19 labem Γ 19 comiatum Θ ut *om.* Ξ 20 praeter ambitum] *cf. Theod. 1, 29, 6* talis Γ confirmato Ψ'Θ 21 mai.] *sic* ΓΞ, mār Ω *Cui. ed. 1* d. n. leone et] *sic* Γ, *om.* ΩΞ aa. conss. (consl. Γ)] *sic* Γ, a. i conss. Ω, a. i cons. Ξ

IIII. DE AEDIFICIIS PVBLICIS.

iiii] *Γ*, ui *Ψ'ΘΩ Aegid.* aeficiis *Γ (context.)* publicis] *sic ΓΩ (context.) Aegid.*, curialium *Ψ'ΘΩ (lat.)*

Nov. IIII (458 Iul. 11).

IMPP. LEO ET MAIORIANVS AA. AEMILIANO P(RAEFECTO) V(RBI). Nobis r(em) p(ublicam)
moderantibus volumus emendari, quod iam dudum ad decolorandam urbis venerabilis
faciem detestabamur admitti. Aedes si quidem publicas, in quibus omnis Romanae civi-
tatis consistit ornatus, passim dirui plectenda urbani officii suggestione manifestum est.
Dum necessaria publico operi saxa finguntur, antiquarum aedium dissipatur speciosa con-
structio et ut parvum aliquid reparetur, magna diruuntur. Hinc iam occasio nascitur, ut
etiam unusquisque privatum aedificium construens per gratiam iudicum in urbe positorum
praesumere de publicis locis necessaria et transferre non dubitet, cum haec, quae ad
splendorem urbium pertinent, adfectione civica debeant etiam sub reparatione servari.
1 Idcirco generali lege sancimus cuncta aedificia quaeve in templis aliisque monumentis
a veteribus condita propter usum vel amoenitatem publicam subrexerunt, ita a nullo
destrui atque contingi, ut iudex, qui hoc fieri statuerit, quinquaginta librarum auri in-
latione feriatur; adparitores vero atque numerarios, qui iubenti obtemperaverint et sua
neutiquam suggestione restiterint, fustuario supplicio subditos manuum quoque amissione
2 truncandos, per quas servanda veterum monumenta temerantur. Ex his quoque locis,
quae sibi conpetitorum hactenus vindicavit revocanda subreptio, nihil iubemus auferri:
quae ad ius publicum nihilominus redeuntia ablatarum rerum volumus reformatione
3 reparari, submota in posterum licentia conpetendi. Si quid sane aut propter publicam
alterius operis constructionem aut propter desperatum reparationis usum necessaria con-
sideratione deponendum est, hoc apud amplissimum venerandi senatus ordinem congruis
instructionibus praecipimus adlegari et, cum ex deliberato fieri oportere censuerit, ad
mansuetudinis nostrae conscientiam referatur, ut, quod reparari nullo modo viderimus
posse, in alterius operis nihilominus publici transferri iubeamus ornatum, Aemiliane
4 p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissime). Quapropter inlustris magnitudo tua salu-
berrimam sanctionem propositis divulgabit edictis, ut, quae pro utilitate urbis aeternae
provide constituta sunt, famulatu congruo et devotione serventur. DAT. V ID. IVL. RAV(EN-
NAE) D. N. LEONE ET MAIORIANO AA. CONSS.

ΓΨ'ΘΩ

1 aa *om. Ψ'Θ Cui. ed. 1* aemeliano *Ω*, ameliano *Ψ'Θ* pu] *ΓΘ*, ppo *Ψ'Ω*, pp. *Cui. ed. 1* rp] rem publicam *Ψ'ΘΩ*, res publica *Γ* 3 omne *Γ* romanae] *Γ*, romae *Ψ'Θ*, si quidem *Ω*, *om. Cui. ed. 1* 4 suggestionem *Γ* 5 operis *Ω* figuntur *Ψ'* 6 parum *libri* 7 urbem *Γ* 8 de publicis locis *(om. Ψ'Θ)* necessaria] *cf. nov. Valent. 35 (34), 46 sq.; v. etiam Theod. 15, 1, 10; C. Iust. 8, 11, 15* quae] cum *Γ* 9 adfectionem *Γ*, effectionem *Ψ'Θ* ciuica] ciuicam *Ω*, *om. Ψ'Θ* seruare *Γ* 10 idcirco *om. Ψ'Θ* quaeue] *Seeck*, quae uel *libri* 11 usum] quam *Γ* amoenitate *Γ* publica *libri* 12 dextrui *Γ*, distrui *Ψ'Θ* contingui *Γ* 13 adparatores *Γ*ᵃ numerarii *libri* obtemperauerit *ΓΩ* 13/14 et sua (suam *Ω*) neutiquam] eisuanaeutiquam *Ψ'Θ* 14 suggescionem *Γ* restiterint] *Γ*ᵇ *Cui. ed. 1*, restituerint *Γ*ᵃ*Ψ'ΘΩ* manum *Ω* 15 ueterum] *Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1*, uetera *Γ* monumentum *Ω* 16 quae sibi *om. Ψ'Θ* conpetitorum (conpetitor *Ψ'Θ*) h. uindicauit (-caret *Ψ'Θ*) reuocanda (*sic Ψ'ΘΩ*, uindicando *Γ*) subreptio] *cf. nov. Theod. 17, 1. 2* nihil] nihil se *Ψ'Θ* afferre *Γ*ᵃ 17 redeunti *Ψ'ΘΩ* abletarum *Ψ'Θ* 18 quid] quis *Γ* 19 disperatum *Ψ'Θ* 20 apud *om. Ω Cui. ed. 1* amplissimum] *scripsimus cum Beckio*, amplissimi *libri*, amplissimo *Cui. ed. 1* ordini *Cui. ed. 1* 21 structionibus *Γ* praecepimus *Θ* alligari *Ψ'Θ* et] ut *Ψ'Θ* censuerit] consueuerit *Ψ'Θ* 22 mansuetudini *Ψ'ΘΩ* consciencia *Γ* uideremus *Ω* 23 publici] publi *Θ* iubemus *Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1* emeliane *Ψ'Ω*, amelianae *Θ* 24 pkaa] *Ψ'Θ*, post kaa *Γ*, pka *Ω* magnitudo] *Γ*, magnificentia *Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1* 24/25 saluberrima sanctione *libri* 25 di(de- *ΓΩ*)uulgauit *libri* utilitatis *Ω* 26 prouida *Ψ'Θ* famulatus (-tos *Ψ'*) *Ψ'Θ* u] ui *Ω Cui. ed. 1* 27 d. n. (doñ. *Γ*) leone et maioriano aa *(om. Γ)* conss.] ipsis aa consulibus *Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1*

V. DE BONIS CADVCIS SIVE PROSCRIPTORVM.

u] Γ, uii Ψ'ΘΩ *Aegid.* proscriptorum] *sic* ΓΨ' *(context.)* Θ *(context.)* Ω *(context.) Aegid.*, proscriptoribus Ψ' *(lat.)* Θ *(lat.)* Ω *(lat.)*

Nov. V (458 Sept. 4).

IMPP. LEO ET MAIORIANVS AA. ENNODIO C(OMITI) R(ERVM) P(RIVATARVM). Sublimitatis tuae insinuationem probamus, qua fisci conpendia supprimi per provincias plerumque iudicum venalitate commemoras. Cum enim caduca bona vel proscriptorum, sed et eorum, quos in scelere deprehensos sine legitimo herede iuris vigor insequitur, privato aerario conpetere videantur, occultata quibusdam fraudibus aerarii nostri commodis abiurantur. Quod specialiter factum nuper in damnatione Severinae mulieris, quae peregisse adseritur necem mariti in Piceni provincia, indiscussum praeteriri non debet, Ennodi f(rater) a(mantissime).

1 Unde inl(ustris) auctoritas tua, cuius suggestiones providas conprobamus, pragmatici nostri secuta praeceptum, ordinatis in articulo palatinis, antelato nostrae serenitatis oraculo provinciarum iudices interminatione proposita auctoritatibus propriis admonebit, ut ab huiusmodi fraudibus temperantes venalitatis studium aestimationis suae periculo anteferre non debeant, curaturi posthac, ut, ubi similis casus occurrerit, palatinum instruatur officium.

2 Ad Piceni vero consularem districtior praeceptio dirigatur, ut omni censu praedictae mulieris disquisito, investigatis quoque vel in unam substantiam reductis, quae ex eo intercipi aut perire potuerunt, a tempore quaestionis vel poenae, qua nocens illa periit, fructus quoque vel pensionum emolumenta discutiat. Si qua etiam apud diversos retentatores sunt, conventis his quibus non potuerint iure conquiri, ad utilitatem fisci reducat ac de omnibus missa relatione instruat amplitudinis tuae iudicium, ut, sicuti fisco commoda provisione repertum est quod latebat, ita aerario profuturum nulla fraude aut dissimulatione depereat. DAT. PRID. NON. SEPT. RAV(ENNAE) D. N. LEONE ET MAIORIANO AA. CONSS.

ΓΨ'ΘΩ

1 aa] agustus Γ, ā Ψ' ennodo Θ crp] Γ *Cui. ed. 1*, crispo Ω, *om.* Ψ'Θ 2 insinuationum Ψ'Θ qua] que Γ conpendia] conpedita Ψ'Θ supremi Ω 3 ueneretate $Γ^{a}$ 5 occultata (occulta Ψ'ΘΩ) quibusd. fr. aer. n. commodis (*sic* Γ, commodi Ω, commodia Ψ'Θ) abiurantur] *cf. Theod. 9, 42, 5. 9, 42, 7 = Iust. 9, 49, 7 pr.:* ne quid rei priuatae commodis per gratiam atque colludium furto subducatur; *Theod. 10, 8, 2:* ne fraudibus caesarianorum minuantur uel petentibus aliquid abiuretur; *Theod. 10, 8, 5 = Iust. 10, 10, 5, 2:* nam si quid per fraudem in dispendium aerarii fuerit admissum 7 prouinciam *libri* praeterire *libri* ennodo Ω
7/8 fa] Γ, frater amantiss(ime) Ψ'ΘΩ 8 inl *om.* Ψ'ΘΩ auctoritas tua] auctoritate Ψ'Θ successioñ Θ, successione Ψ' 9 pracmatici Θ articulo] Ψ'ΘΩ, articulum Γ palatilis Γ 10 oraculum $Γ^{a}$ interminationem Γ auctoribus Ψ'Θ 11 ab] ad Ψ'ΘΩ temperantibus Ψ'Θ uenalitatis *om.* Γ 12 periculum Γ curatori Ψ'ΘΩ posthaec Ω *Cui. ed. 1* 13 distructior Ψ'Θ 14 praedicti *bis* Γ disquisitio Ψ' uestigatio Ω *Cui. ed. 1* uel] *scrib.* et unum *libri*, tuam *Cui. ed. 1* 15 intercepi Ψ'Θ 16 illa periit] *scripsimus*, imperit Γ, imperii Ψ'ΘΩ, periit *Cui. ed. 1* emulenta Γ discutiat] discuti ac Ω quam Ω 17 retentatores] rectores $Ψ'^{a}$, retentores $Ψ'^{b}$ potuerit Ψ'ΘΩ ad] aut Ω *Cui. ed. 1* 18 utilitate Γ reducat] *scripsimus*, reducta *libri* ampliustudinis Θ iudicum Ψ'Θ 19 ut *om.* Ψ'ΘΩ quod] $ΓΘ^{1}$, quid $Ψ'Θ^{2}Ω$ ita aerario] Γ, aerario Ω *Cui. ed. 1*, ita ratio Ψ'Θ profuturam $Γ^{a}$ 20/21 dat. prid. non. sept. (seb Γ, febri Ψ', frbrii Θ) rau. dn (don Γ, *om.* Ψ'ΘΩ) leone et mai. aa (uc Ψ'ΘΩ, *om.* Γ *Cui. ed. 1*) conss. (const $Γ^{a}$) *libri*

VI. DE SANCTIMONIALIBVS VEL VIDVIS ET DE SVCCESSIONIBVS EARVM.

ui] Γ, uiii Ψ'ΘΩΣ *(lat.) Aegid.* sanctimonialiabus Ω *(context.)* uel] et Ω *(context.) Aegid.* successoribus *Aegid.* earum] eorum Ω *(lat.) Aegid.*

Nov. VI (458 Oct. 26).

IMPP. LEO ET MAIORIANVS AA. BASILIO P(RAEFECTO) P(RAETORI)O. Susceptis regendi imperii gubernaculis cogitare debemus, quemadmodum nostra res publica et armis et legibus et integra religionis reverentia conservetur atque proficiat: cui plurimum sub hac emendatione confertur, si nobilium feminarum amplectenda generositas procreatis liberis multiplicata subcrescat, si piae necessitudines inter parentes et filios nullis insidiarum vitiis inmutentur et verum dei cultum mens non invita suscipiat. Hoc enim quamprimum nostri egere maiores, ut rem publicam armis et religione fundarent, cuius sanctam venerationem laedi commentis mortalium figmentisque prohibemus. Quis enim ferat parentes filias, quas oderunt, his non tam dicare quam damnare consiliis, ut eas in annis adhuc minoribus constitutas necessitati continuae virginitatis addicant ac, ne adulescentibus animis aliud velle sit liberum, capitibus invitarum sacrum velamen inponant, cum huiusmodi observatio philosophiam religiosa mente suscipiens non cogentis imperio, sed spontanea et matura deliberatione capiatur? Vitandae etenim sunt et magnis adtentionibus transeundae humanae cupiditatis inlecebrae, in quas praecipue primae aetatis ardor inpellit, ut iuventutis calore sedato deo dicata virginitas praeter ullum paenitentiae vitium ad senectutis annos et caelestis militiae palmam pervenire mereatur. Quid enim prodest, si cupiditas virginalis patria potestate conpressa subdolam voluntatem nubendi alte con-
1 cipiat et a legitimo revocata consortio ad inlicitas trahatur inlecebras? Unde ne per huiusmodi inpietatem parentum egestas et obprobrium personis nubilibus inrogetur et quod praecipue submovendum est, inrisionibus execrandis omnipotentis dei contrahatur offensio, edictali lege sancimus filias, quas pater materve a saeculari permixtione translatas Christianae fidei servire praeceptis continuata virginitate censuerint, in beatae vitae proposito permanentes non ante suscepto honorati capitis velamine consecrari quam quadraginta annos aetatis emensae talibus infulis inoffensa meruerint observatione decorari, ut multi temporis series et caelestis consuetudo servitii ad perfidam voluntatem
2 novis desideriis aditum non relinquant. Quod si ante definitum temporis spatium sanctimonialem puellam aliis adulti sexus sui votis calentem memoratorum quisquam parentum velari fecerit atque permiserit, tertia bonorum parte multetur. Eadem poena constringet etiam illam, quae parentibus destituta intra praedictae aetatis annos voluerit consecrari. Diaconi quoque, qui huic rei ministerium contra interdicta praebuerint, proscriptione
3 plectentur. Et quia earum coepit causa tractari, quas ad divinae religionis cultum

---

2 nostra] nostram Γ, *om.* Ψ res publica] publicam Γ[a] 3 reuencia Γ cui plurimum] cum plurimis (-mus Θ) Ψ'Θ 4 emendacionem Γ adplectenda Γ 5 necessitudinis Ψ'Ω, necessitudis Θ parentes (-tis Γ)] praesentes Ψ'Θ et filios] filius Γ 6 uitiis *om.* Γ inmutantur Γ[a], inmutenter Θ inuita *om.* Γ 7 egeri Γ sanctam] Γ, sacrosanctae Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* 7/8 ueneratione Ω 8 qui Γ ferat] fecerat Ω[1] 9 ditare Ψ'Θ cosiliis Θ ea Ψ'ΘΩ[1] adhuc] ad Ω[1] *Cui. ed. 1* 10 necessitate Γ, necessitatis Ψ 11 animis] Γ[b]Ψ'ΘΩ, nimis Γ[a], annis *Pith. (ad Cuiac. F[3])* inponunt *libri* 13 magnis] Γ, magis Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* adtentionisbus Θ 15 dei Ω *Cui. ed. 1* dicata] dicat aut Γ ullum] illum Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* 16 senectute Ψ'ΘΩ[1] mereantur Γ prodeest Γ 17 sudolam Θ uolumtate Γ alte] *Radermacher,* arte *libri* 18 trahantur Ψ'ΘΩ 19 obproprium Γ nubilibus] *Seeck,* nobilibus *libri* 21 edictale Γ 22 seruare Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* praecepta *Cui. ed. 1* censuerit Γ 23 honorati] Γ, honorato *reliqui* uel animae Ψ'Θ 24 annis Γ 24/25 docorari Θ 25 ut] ΓΨ'Θ, et Ω *Cui. ed. 1* molti Θ caelestes Ψ'Θ perfidiam Ψ'Θ uoluntetem Θ 26 quod si] *scripsimus,* quia Ω[a], qui *reliqui* diffinitum Ψ'Θ, *om.* Γ 27 aliis *om.* Ψ'Θ sexus sui] sex sui Θ, sexui Ψ' 28 uelari] uela Ψ'ΘΩ terciam ΓΩ partem Ω constringet] *Pith. (ad Cuiac. F[3]),* constringi *libri* 29 illa quae Ψ'Θ, quae illa Ω *Cui. ed. 1* destituta intra] desit ut intra Ψ'Θ, destituta ut intra Ω *Cui. ed. 1* 30 praebuerit praescriptione Γ 31 plectantur *Cui. ed. 1* quia] qui Ψ'Ω[1]

cupientes demigrare volumus, non coactas, si qua parentum odiis ablegata propositum servandae virginitatis induerit, quae a fratrum consortio parricidali quodammodo arte subtrahitur, ne aut copulae tradenda maritali patris matrisve congrua largitate aut eorum decedentium aequa cum reliquis filiis successione potiatur, parentum obeuntium morte iam libera necdum quadraginta annos, quibus velari nequiverit, aetatis egressa nubendi, ex quo suae potestatis esse iam coeperit, licentiam sortiatur. Neque enim sacrilega iudicanda est, quae se hoc ante noluisse aut certe non posse conplere adpetita coniugii honestate prodiderit, cum Christianae religionis institutio atque doctrina melius esse censuerit virgines nubere quam inpatientiae ardore naturali professae pudicitiae non servare virtutem. Cum itaque in matrimonium nuptias secuta convenerit, exheredatio illi ob hoc a parentibus veniens aut sola Falcidiae quantitas relicta non noceat, sed scriptis heredibus vel suis in virilem portionem vel extraneis in dimidiam tamquam praeterita secundum normam veteris iuris adcrescat. Digna siquidem tali praemio et successione censenda est, quae procreationem liberorum professa generositatem familiae

4 suae ab interitu nititur vindicare. Illis autem, quae spontaneo laudabilique proposito sanctimoniae observantiam virginitatis amore susceperint, in tantum favemus, ut, si forte profana cupiditas inproborum devotam deo mentem per crimen raptus violare temptaverit, non solum divalium constitutorum qui id admiserit subiaceat ultioni, verum etiam cuiuslibet accusationi reddatur obnoxius, ita ut, qui pollutum tanto scelere hominem rebus probatis post haec constituta perculerit, addicti censu facultatibusque potiatur. Quod nos usque adeo a religiosis feminis iubemus arceri, ut etiam, si quis simile aliquid

5 in quacumque temptaverit, pari se noverit supplicio esse feriendum. Viduarum sane obstinationibus permovemur, quae nulla prole suscepta fecunditatem suam reparationemque familiae repudiata coniugii iteratione condemnant et solitariam vitam non eo eligunt, ut pudicitiae religionis amore famulentur, sed potentiae ambitum orbitatis suae casibus viduitatisque captantes lascivam vivendi eligunt libertatem: quibus ad omnem licentiae usum aut sollicitantium ficta religio personarum aut favor callidi captatoris adplaudit. Has ad honestioris vitae tramitem prisca dispositione revocantes aeternabili lege sancimus, ut maritali obitu destituta mulier quadragenaria minor, donec procreare per aetatem liberos potest, intra quinquennium nubat. Cui idcirco currentis lustri largimur in-

---

32 qua] que *Γ* abligata *Γ*, obligata Ψ'ΘΩ praepositum ΘΩ^1 **33** fratrum] frum *Γ* quadam modo Θ, quamodo Ψ' **34** subtrahitur] cob(con- Ψ')trahitur Ψ'Θ trabenda Ψ'ΘΩ^1 *Cui. ed. 1* maritalis Ω^a matris uel Ψ'ΘΩ^a, matris Ω^c largitio Ω^1, largitione Ω^2 *Cui. ed. 1* **35** cum] con *Γ* morte] *Pith. (ad Cuiac. F^3)*, mortem *libri* **36** uelare Ω^1 nequiueritates *Γ* **38** adpetita] *Seeck*, adpetiti *libri* **39** honestitate Ψ'ΘΩ christianae r. institutio (-ta *Cui. ed. 1*) a. doctrina] *significatur ἐπιστολὴ Παύλου πρὸς Κορινθίους I, 7, 9: κρεῖττον γάρ ἐστιν γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι* **40** consuenerit Ψ' **41** exhereditatio Ψ'ΘΩ **42** apparentibus *Γ* ueniens] *Γ*, uebemens Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* sola falcidiae] *Γ*, sola fallatiae Ω, sola tallatiae Θ, solatiae Ψ' quantitatis Ψ' **43** suis] in suis *Γ* extranea in dimidia *Γ* **44** normar *Γ* dignam *Γ Cui. ed. 1* **45** successionem censendum Ψ'ΘΩ generositate Ψ'ΘΩ^1 **46** interitum Ψ'ΘΩ nitatur Ψ'Θ uindicari *Γ* **47** obseruancia *Γ* susceperit Ψ'ΘΩ febemus *Γ* **48** deuota *Γ* **49** diualium constitutorum] *vide Theod. 9, 25* qui id] quid Ω^1, qui Ψ'Θ **50** cuilibet ΨΘ accusacione *Γ* tantum *Γ* **51** perculerit] *Γ*, pertulerit Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1* facultatibusque] facultatibus *Γ* **52** a *om. Γ* religionis Ψ'Θ sarceri *Γ* ut *om.* ΨΘΩ^1 etiam] eam *Γ* similem Ψ'ΘΩ^a **53** quacumque] *Γ*Ψ'Θ, quamcumque Ω **54** quae *spatio vacuo relicto om. Γ* facunditatem Ω^1 suam] quam *Γ* **54/55** reparationem *Regino* **55** repudiate *Γ*^{a} solitaria *Γ* **55/56** eo eligunt ut] *Γ cum Pith. (ad Cuiac. F^3)*, colliguntur ΨΘΩ^1 *Cui. ed. 1*, colligunt ut Ω^2 *Pith. (ad Cuiac.)*, ut colligitur *Regino* **56** pudicitiae religionis] *scripsimus*, religionis (relegionis *Γ*, religioni Ω^2) pudicitiae *libri*, religionis ac pudicitiae *Regino* famulentur *om. Regino* potentiae] ΨΘΩ, potencie sue *Γ* ambitum . . . **57** captantes *om. Regino* **57** captantes] Ω^2 *Cui. ed. 1*, captantis Ψ'ΘΩ^1, captatis *Γ* lasciuiae ΨΘ, lasciuiaeque *Regino* licentiae] Ψ'ΘΩ^2 *cum Reginone*, licenc(*vel* -t)iam *Γ*Ω^1 *Cui. ed. 1* **58** pers. facta religio *Regino* fauor callidi captatoris adplaudit] *scripsimus*, fauore callidi (calidi Θ) captatores adplaudet (adplaude Ω^1, adplaudent Ω^2 *cum Reginone*, adblande *Cui. ed. 1*, adblandiuntur *Pith. [ad Cuiac. F^3]*) *libri et edd.* **59** onestiores Ψ'^{a} prisca d. r. aeternabili (*sic Γ*, aeternali Ω *Cui. ed. 1*) lege] reuocantes *Regino*, *om.* ΨΘ **60** distituta Ψ', de(*vel* -i)stitutam ΘΩ^a mulierem Ω^a quadragenaria] quadragenariae Ω^a, quadrigenariae ΨΘ minor donec] in ordo nec ΨΘ, cum adhuc *Regino* **60/61** liberos per aetatem *Regino* **61** cui idcirco . . . . **63/64** damnauerit *om. Regino* **61** currentes Ψ'ΘΩ largimus Ω

dutias, ut per spatium legitimi temporis luctus maerore deposito eligendi honestiores nuptias habeat potestatem. Sin vero saecularem vitam et coniugales taedas perosa damnaverit, emenso, ut dictum est, quinquennio in viduitate persistens mox cum germanis fratribus vel sororibus eorumque filiis vel parentibus propinquisque, per quos familiae origo reparatur, suas dividat facultates aut, si hi fortasse defuerint, cum fisco patrimonium partiatur: nihil intra lustrum temporis illius, quod luctui deliberationique deputavimus, alienaturam de praedictis sex unciis se esse cognoscens, quas parentibus vel propinquis statuit serenitas nostra proficere, usufructu tantum contenta vivendi, quae tum se probare poterit studio castitatis secundas nuptias respuisse, cum liberalis fuerit in propinquos.
6 Illarum vero ratio diversa est, quae suscepta prole gaudentes ob hoc ad secundas nuptias non demigrant, ut adfectuosam decedentis viri memoriam in alendis et locupletandis filiis sollicita pietate conservent: quas nubendi, si hoc maluerint, libertate suscepta a condicione superius enarratae definitionis absolvimus, ita ut filiis ex matrimonio priore susceptis, si hoc tamen pars voluerit filiorum, dato fideiussore prospiciant, qui salva fore
7 corpora omnia sponsaliciae largitatis evidenti sponsione promittat. Optionem sane continuae viduitatis matribus eatenus relaxamus, ut filios in gremio indulgentiae suae positos vel donationibus pro merito prosequantur viventes vel heredes suprema voluntate consti-
8 tuant. Illud sane latus divalis constitutionis abolemus, quo videbatur matribus fuisse permissum, ut ex quantitate sponsaliciae largitatis in unum filium, si vellent, portionem maximam conferendi habeant liberam facultatem: in quam nos filios aequa iubemus lance succedere, si quidem recte illa donatio inter bona paterna numerabitur, quam in uxorem maritus contulit tempore nuptiarum. Si vero matri contra religionem sanguinis propositumque pietatis externus heres insidiatorque subrepserit, quidquid ab ea non iustis causis exheredationis extantibus, quas sine dubio probaturus est qui videtur filiis anteferri, donatum fuerit vel relictum aut inreligioso alienatum translatumque commento, id totum
9 ab eisdem filiis vindicetur. Et quia studiose tractatur a nobis utilitas filiorum, quos et numerosius procreari pro Romani nominis optamus augmento et procreatis conpetentia commoda perire non patimur, hoc necessario putavimus praecavendum, ut marem feminamque iungendos copula nuptiali par condicio utrimque constringat, id est ut numquam minorem quam exigit futura uxor sponsaliciam largitatem dotis titulo se noverit conla-

62 luctos ΓΩ^{2} maerore] memore Γ^{b}, memorer Γ^{a} disposito Ω^{1} elegendi Θ 63 sin] si in Ω^{1}, in Ψ'Θ uero] uiro Ψ'ΘΩ^{1} tedias Ψ'ΘΩ^{1} perossa Ω^{1} *Cui. ed. 1* 64 ut dictum est *(om. Ψ'Θ)*] *om. Regino* in] si in *Regino* persistit *Regino* germanis .... 65 parentibus *om. Regino* 65 propinquisque] propinquis Ω *cum Reginone et Cui. ed. 1* per quos ... 66 reparatur *om. Regino* 66 repararatur Θ diuidet Γ hi] Ω^{2} *cum Reginone*, hii Γ, his Ψ'ΘΩ^{1} *Cui. ed. 1* matrimonium Ψ'Θ *cum Reginone* 67 partiatur] diuidat *Regino* deliberationeque ΓΩ, deliberationemque Ψ'Θ deputauimus] putauimus Γ, deputamus Ψ'^{a}, deputauis Θ^{a} 69 contempta Γ uiuendi] *sic libri et edd., fortasse scrib.* quinquennii 70 poterit] ΓΨ'Θ, potuerit Ω *Cui. ed. 1* cascastitatis Θ propinquos] Γ, propinquis Ψ'ΘΩ *Cui. ed. 1*
71 quae suscepta (-tum Ω) pr. g. ob hoc ad (non Γ) *om.* Ψ'Θ 72 nuptias *om.* Γ dimigrant Ψ'Θ decedentes Ω 72/73 locupletendis Ω 73 sollicita] sullicitate Γ libertatem Ψ'ΘΩ 74 diffinitionis Ψ'Θ matrimonium Γ, patrimonio Ψ'Θ 75/76 salua (salbe Γ^{a}) f. corpora (-rum Ψ'Θ) o. sp. largitatis (-te Ω)] *cf. Theod. 3,8,2 pr.; nov. Theod. 14 § 1; nov. Severi 1 pr.* 76 euidente Ψ'Θ sane *vacuo spatio relicto om.* Γ 77 eatenus *vacuo spatio relicto om.* Γ relaxamus *bis* Γ filios] filius Γ^{b} Ψ'ΘΩ, filiis Γ^{a}, filio *Cui. ed. 1* positus Ψ'ΘΩ, possitus Γ, posito *Cui. ed. 1* 78 prosequatur Ψ'Θ uiuentis Ω 79 diualis constitutionis] *significatur aut Theod. 3,8,2 aut nov. Theod. 14 (§ 5)* abolemus] *vide etiam nov. Severi 1 pr.*
80 exponsaliciae Ψ'Θ uelint Ω *Cui. ed. 1* portioni Ω 81 maxima Ψ'ΘΩ habent Ψ'Θ filias Ψ'Θ 82 si quidem recte (-ta Ψ'Θ) illa (-lam Γ) ... 83 nuptiarum] *cf. nov. Theod. 14 § 3* 83 religionem] legionem Ω, religio personarum Ψ'Θ sanguis Ψ' 84 heris Ψ'Θ ab ea] habea Γ, habeat Ψ'ΘΩ iusti Ψ' 85 exheredationis] *Cui. ed. 1*, exhereditationis *libri* quas *om.* Ψ'Θ dubium Γ uidetur] detur Ω anteferre Γ 86 inligionoso Ψ'Θ alienato Γ 87 uindicitur Γ, uindicentur Ω studiose] s(a)e Ψ'Θ 88 et numerosius] e numerosius Γ, numerosius *Cui. ed. 1*, e (et Ψ'Θ) numero siue Ψ'ΘΩ procreare Γ augmento et] augmento *Cui. ed. 1*, augmentum Ω et procreatis] *melius* et quibus procreatis conpetentiae Ψ' 89 necessaria Ψ'ΘΩ 90 iugendus Γ ut numquam .... 91/92 conlaturam] *cf. nov. Valent. 35 (34), 57 sq.; nov. Iust. 97 c. 1. 2; l. Visigoth. 3,1,5 p. 128* utrimque] *scripsimus*, utrumque *libri* ut *om. Sangall.*
91 minorum *Sangall.* exigi Γ, exegerit *Sangall.* futurum *Sangall.* sponsaliciam largitatem] Γ, sponsalicia (sponsalia Ω) largitate *reliqui cum Cui. ed. 1* titulum *Sangall.* se *om. Sangall.* 91/92 conlatura *Sangall.*

turam, scituris puellis ac parentibus puellarum vel quibuscumque nupturis ambos infamiae maculis inurendos, qui fuerint sine dote coniuncti, ita ut nec matrimonium iudicetur nec
10 legitimi ex his filii procreentur. Sane quoniam quorundam cupiditatibus obviandum est, qui generorum exhauriunt facultates ac sibi vel filiabus suis vel subornatis quibuscumque personis, priusquam aliquid de nuptiarum pactione constituant, ab incautis iuvenibus et futuri coniugii desiderio concitatis multa faciunt occulta fraude conferri, quae secuta sollemnitate votorum filiabus refundant aut forte maiore amore perfidiae sibi existimant adquisita, unde huius callidi frivolique commenti ita nullum esse iubemus effectum, ut infirmato talis colore contractus sui iuris postea gener vindicet vel actione proposita securus reposcat, quidquid per inliciti posthac contractus imaginem alienare
11 conpulsus est. Inter cetera captatorum etiam aviditas conprimenda est, qui nonnumquam ignotorum paene lectulis adsidentes animos ipsa corporum aegritudine fatigatos et sincera iam iudicia non habentes simulata adfectione depravant, ut plerique consanguinitatis et necessitudinum suarum frequenter obliti extraneos scribere videantur heredes, cum insidiosa munuscula diriguntur, cum subornantur medici, qui prava persuadeant et neglecto medendi studio fiant alienarum cupiditatum ministri. Quibus omnibus serenitas nostra diligenti examinatione perpensis hoc praesenti lege decernit, ut, si is, qui nulla testatori propinquitate coniungitur neque ex iis personis est, quibus etiam ab intestato deferri quocumque gradu vel titulo poterat antiquo iure successio, heres fuerit institutus, legatum fideicommissumve perceperit, ex relictis rebus atque corporibus tertiam publico inferat portionem, quatenus hoc saltem metu et testatorum iniquitas et captatorum cesset
12 inprobitas. Quae omnia constituta in futurum a die latae legis valere praecipimus, Basili p(arens) k(arissime) a(tque) a(mantissime). Inlustris igitur et praecelsa magnificentia tua saluberrimam sanctionem propositis divulgabit edictis, ut omnes intellegant remotis inreligiosarum mentium fraudibus inpiisque commentis hoc constitutum fuisse, quod emendationi morum utilitatique publicae reducta in terras vi avorum omnium socia pietate proficiat. DAT. VII KAL. NOV. RAV(ENNAE) D. N. LEONE ET MAIORIANO AA. CONSS.

ΓΨ'ΘΩ. *Sangallensis f. 154 post novellae Valent. 35 (34) interpretationem textus exhibet verba inde a* 90 utrimque *usque ad* 94 procreentur; *eandem sententiam Aegidianae epitomae libri (v. Conspectum Subsidiorum) hunc in modum contractam servant:* 'ut, si inter coniugatos non fuerit aequa donatio, nec matrimonium iudicetur nec legitimi filii procreentur'. — *REGINO PRVMIENSIS de synodalibus causis (rec. F. G. A. Wasserschleben, Lipsiae 1840) II c. 173 sub praescripto* 'de eadem re *(scilicet de viduis)*. Ex lege Romana nouellarum diui Maioriani' *textus partem inde a* 53 uiduarum *usque ad* 67 partiatur *servat.* — *Nov. Severi 1, 1 sqq.*: 'Abrogatis capitibus iniustis legis diui Maioriani A. ad locum. Illud tantum ex eadem lege retinentes quod ueterum legum commendat auctoritas' *(scilicet nostrae legis §§ 6 et 8); l. l. § 2:* 'ut legis asperitas, quae ad amplitudinem tuam *(scil. Basili)* primae praefecturae administratione data est, per te correcta atque emendata uulgetur'.

92 ac] ut *Sangall.* 92/93 ambus infamilie maculis inorendus *Sangall.* 93 qui fuerint sine dote (-tem Ψ'ΘΩ) coniuncti] *cf. Epist. Leonis I. ad Rusticum Narbonensem episcopum (Mansi VI col. 402 v. 23); l. R. Burg. 37, 1. 2; l. Visigoth. 3, 1, 9 rubr.; Formul. Merov. (ed. Zeumer MG. LL. V) p. 208 l. 6: vide Mitteisii librum qui inscribitur Reichsrecht u. Volksrecht p. 228 sq. et quae Brunner disseruit in Actis Acad. Berol. 1894 p. 552 sqq.* matremunio *Sangall.* 94 procreantur Ω cupiditatis Γ 95 suis *om.* Γ 96 pactione] pactione nos Ψ'Θ 99 estimant Γ adquisisita Θ unde *delendum* huius] ΓΨ'Θ, eius Ω calidi Ψ'Θ commentita Ψ'Θ iubemus] iubus Γ 100 infirmatum Γ coloris contractu *malumus* sui iuris] sub iure Γ gener] iuener Θ, uenerint Ψ' 101 inlicite Γ 102 auditas *libri* 103 paene] poene ΘΩ animo] animo si Ψ'Θ ipsa] ipso Γ aegritudinem Ψ'Θ, egretuditudine Γ 104 sincera (-ram Ψ' Θ) iam] Ψ'ΘΩ, sinceralem Γ plerique] implerique Ψ'Θ 104/105 cum sanguinitates Γ 105 necessitudinem Ψ'Θ frequenter] frequentia Ψ', frequen Θ extraneus Ψ'Θ uideantur] *fortasse scrib.* inducantur 106 dirigantur Ψ'Θ, dirigatur Ω prius persudeant (-seduant Ψ') Ψ'Θ 107 modendi Γ 108 is] his *libri* 109 coniungetur Γ iis] his *libri* ab intestato *vacuo spatio relicto om.* Γ 110 defferri Θ poterat *vacuo spatio relicto om.* Γ heris Ω institutus *vacuo spatio relicto om.* Γ 111 perceperint Γ publici Γ 112 captatore Γ cessat Γ[a] 113 praecipimus] *Cui. ed. 1*, praecepemus Γ, praecepimus *reliqui* 114 pkas] ΓΨ'Θ, pka Ω *Cui. ed. 1* 115 proposita Γ deuulgauit ΓΩ, diuulgauit Ψ'Θ *Cui. ed. 1* 116 commentis] Γ *cum Pith. (ed*

VII. DE CVRIALIBVS ET DE AGNATIONE VEL DISTRACTIONE PRAEDIORVM EORVM ET DE CETERIS NEGOTIIS.

rubricam om. O (context.), eras. E^a uii] *sic Γ (lat.),* i *reliqui, om. Γ (context.) G*E^b*C* curialibus] decurionibus *O (lat.),* curionibus *Aegid. codd. Vat. 991 Paris. 4418. 4633* et de agnatione ..... negotiis *om. Φ* et de agnatione .... eorum *om. O (lat.)* de agnatione] de agnitione E^b*M*, agnatione *Γ (context.) S (lat.* $^\alpha$*) Paris. 4409. 4415,* agnitione *Paris. 4414,* de agnationibus *H,* agnationibus *Paris. 4413,* de actione *Ψ'Θ Aegid.* uel] et *Fuld.* detractione *Γ (context.) S (context.*^{b} *et lat.* $^\beta$*),* districtione *N (lat.) S (lat.* $^\alpha$*) L (lat.) Leid. Paris. 4411,* distractionem *Paris. 4413, om. Fuld.* eorum] *sic ΓNL (lat.) Ψ'ΘΩ Fuld. Paris. 4409. 4410, om. reliqui* et de] et di *Fuld. (lat.),* uel de E^b, et *O (lat.) GS (lat.* $^\alpha$*) L (lat.) Ψ'Θ Fuld. (context.) Paris. 4409 Aegid. cod. Paris. 4416,* ac *Ω (lat.)*^{b} ceteris] *sic Γ*E^b *Sich. (lat.),* diuersis *reliqui*

Nov. VII [= BREV. I] (458 Nov. 6).

IMPP. LEO ET MAIORIANVS AA. BASILIO P(RAEFECTO) P(RAETORI)O. Curiales nervos esse rei publicae ac viscera civitatum nullus ignorat; quorum coetum recte appellavit antiquitas minorem senatum. Sed id egit iniquitas iudicum exactorumque plectenda venalitas, ut multi patrias deserentes natalium splendore neglecto occultas latebras et habitationem eligerent ruris alieni, illud quoque sibi dedecoris addentes, ut, dum uti volunt patrociniis inpotentum, colonarum se ancillarumque coniunctione pollueren. Itaque factum est, ut et urbibus ordines deperirent et prope libertatis suae statum nonnulli per

1 contagionem consortii deterioris amitterent. Quod ne ulterius possit licere, saluberrima lege sancimus praeteritae praesumptionis supplicium relaxantes, ut praeter illos, qui patrias suas aliqua munerum conlatione iuverunt ac propterea nulla ordinibus praescriptione depereunt, ubicumque intra triginta abhinc retro annos inventi fuerint curiales, constrictis procuratoribus vel conductoribus praediorum dominisque conventis ad urbes,

Cuiac.), mentis *Ψ*^{a}*ΘΩ Cui. ed. 1,* mentes *Ψ*^{b} fuisset *Ψ'ΘΩ* **117** emendatione *ΓΩ* publicis *Γ* ui auorum] *scripsimus,* uia (ua *Ψ'Θ*) uotum *libri,* iustitia uotum *Pith. (ad Cuiac.) et Cui. ed. 2,* iustitia ad uotum *Pith. (ad Cuiac. F*^{2}*)* **118** rauenna *Θ* d. n. *om. Ψ'ΘΩ Cui. ed. 1*

1 imp̄ *E Paris. 4409* et maiorianus] maiororianus *Paris. 4409* āā.] a. *Ψ'Θ,* aug̅. *S* bassilio *Paris. 4410* p̄p̄o̅] praeposito *OS,* p(rae)f(ect)o *G Paris. 4409* curialis *E* neruos] neruus *ΓH,* seruos *OCS Paris. 4408,* seruus *NGE* **2** rei] re *Γ* uitatum *K* coetu *GP*^{1}*MΦ* recte *bis H* **2/3** antiquitus *GΦ, om. XC* **3** minore *NK,* minorum *E* sed id egit] *P*^{2} *coniectura omnino, sed probabili,* sed egit *EK,* redigit *NΦ,* rediget *XCP*^{1}*MS,* redigat *H,* redigi *G,* set ad hoc rediit *O,* huc redegit *Cui. ed. 1* iudicium *GM, om. N* exactorumque] exactorum *N* **4** patrias] *sic HNEXC: cf. v. 10,* patrias suas *Φ,* proprias *PMS,* propria *G,* proprias patrias *KL,* possessiones proprias *O* spendore *G,* splendorem *K* **4/5** habitationes *E* **5** eligerent] elegerint *HNGESΦ* ruris] *sic OHP*^{a}*SK cum Pith. (ad Sichard.),* puris *N,* rus *PM,* iuris *EΦ,* iure suae *XC,* ius *G* alienae *G,* alienis *K* quoque] uero *E* decoris *OGESK* ut] et *K* **6** patrociis *S* potentum *Φ cum Pith. (ad Sichard.)* colonarum] colonarumque *N* se (seu *NGS*^{b}, *om. Φ*) ancillarumque (et ancillarum *O,* ancillarum *N*)] ancillarum quae se *E* polluerent] *sic O,* polluerint *reliqui* **7** est *om. G* urbibus o. (ordinis *XC*)] ordines urbibus *O* deperirent] dederint *G* prope] pro *HG, om. O* nonnulli] nulli *K* **8** contagia *O* consortio *N* deterioris] deteriores *NES, om. G* amitterent] amitterint *N,* emitterent *M,* admitterent *HΦ,* admitterint *K,* omitterint *G* alterius *M* posset *N* saluberrimae *N* **9** leges *G* sanctimus *G* praesumptionis supplicium (*sic HKLΦ cum Cui. ed. 1,* supplicia *N,* supplicem *E,* sufficiunt *XC,* subsidium *reliqui*)] subsidium praesumptionis *O* relaxata *K* ut *om. G* praeter] *sic EK cum Pith. (ad Sichard.),* propter *reliqui* **10** numerum *S* iuuerunt] iusserunt *G,* minuerunt *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* propterea] praeterea *K* ordinibus] ab ordinibus *O* **10/11** praescriptione] *EK,* praesumptione *reliqui* **11** depereant *GPMS* annis *G* **12** constrictis] constricti si *G* procuratoribus] et procuratoribus *H* dominisque] dominusque *E,* dum in his quae *G*

quas deseruerant, cum uxoribus reducantur: quod ingratum esse agrorum dominis non oportet, cum debuerint poena severiore percelli; amittant mulieres, quas inlicitis consortiis iunctas esse siverunt. A quo constituto nec domum nostrae serenitatis excipimus.
2 Quorum progeniem ita dividendam esse censemus, ut quotquot fuerint masculini sexus filii patrem sequantur feminis praedii domino relinquendis: illa discretione servata, ut, si ex colonabus nati sunt, curiis inserantur, si ex ancillis editi, collegiis deputentur, ne
3 materni sanguinis vilitate splendor ordinum polluatur. De collegiatis vero illa servanda sunt, quae praecedentium legum praecepit auctoritas. Quibus illud provisio nostrae serenitatis adiungit, ut collegiatis operas patriae alternis vicibus pro curialium dispo-
4 sitione praebentibus extra territorium civitatis suae habitare non liceat. Hoc de pendentibus sanxisse sufficiet. In futurum vero haec observanda censemus, ut, si quis actor procuratorve domino nesciente susceperit curialem et non intra annum propriae restituerit civitati, si ingenuus probabitur, collegiis adplicetur, si servus est, fustuario supplicio interficiendum se esse cognoscat. Quod si id sciente domino ac volente factum esse doceatur et non intra statuti temporis metas etiam cum ultione correctum, ipsius
5 praedii, in quo hoc admissum fuerit, amissione multetur. Similiter si servo suo actori procuratorive ullus filiam iunxerit curialis aut certe iunctam esse permiserit et non intra praescriptum temporis terminum natalibus suis urbique reddiderit, illa quidem curiae restituenda revocetur — quam iubemus ab intestato parentibus aequa cum ceteris liberis lance succedere, quia per eius quoque progeniem ordo reparandus est —, ille vero, si originarius erit qui sibi frustra ac temere mariti nomen contra interdictum legis indiderit,
6 collegiis nihilominus deputetur, si famulus, servilibus poenis peribit. Filia curialis si

---

13 deserérant *H*, deseruerunt *KΦ* reducantur] *HNEXCKΦ*, reuocentur *OGPMS* quod *bis G* **14** oportet] potest *N* s(a)euiori *KΦ* percellere *N*, praecelli *Φ* illicite *O* **14/15** consortiis iunctas (iusta *G*) esse *om. O* **15** siuerunt] *sic N*, sciuerunt *K*, se nouerunt *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)*, censuerint E^{v}, quaesiuerunt *XC*, quaesierunt *reliqui* constitutum *E*, constitutio *K* donum *G* nostrae . . . . **16** diuidendam *om. G* excepimus *EKΦ*, excipemus *N* **16** quarum *HNKΦ* progenie E^{b}, *om. K* ita] eta *E*, *om. O* diuidendum *K* censemus] concessimus *N* quotquot] quodquod *HXPM*, quot *O*, quod *GEK*, cum *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* fuerint] fuerit *Φ*, defuerit *G* masculini sexus *om. O* **17** filio *G* praediis *EΦ* dominis *Φ* relinquentes *E* **18** colonabus] *sic HNXCK*, colona *reliqui* curiis] *sic EK*, curiae *reliqui* ex *om. G* edicti *N*, edii *K* collegii *K*, collegiatis *G* **18/19** ne materni . . . . **19** polluatur *om. O* ne *om. G* **19** uilitas *NXCPM* splend *K* ordinum] ordinis *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* pulluatur *M* colligiatis *X*, colleiatis *Φ*, collegatis *NE*, collegiis *K*, collegia *PMS* seruandae *E* **20** praecipit *SΦ* quibus illud] quod illo *N* prouisi *G* **21** renitatis *H* adiungit ut] adiungitur *H* colligeatis *K*, collegatus *E*, collegia *S* operas] operis *H*, super has E^{v} patriae] pariae *G* uicibus] ciuibus *G* procuralium *S*, prorialium *N* **21/22** dispositionem *K*, dispensatione *H*, propositione *OG* **22** territorum *K*, territorio *EΦ* suae *om. E* de *om. G* **23** pendentibus] praesentibus *OE* sufficiet] *NE*, sufficient *K*, sufficiat *OHΦ*, sufficiat et *G XCPMS* has *G* obseruanda] o. esse *E* censimus *G*; *cf. Theod. 12, 1, 6* si *om. E* qui *K* **24** auctor *NG*, *om.* S^{a} procuratorue] *G coniectura probabili*, procuratorque *reliqui* sciente *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* susciperit *EK* et non] *sic O: cf. v. 125*, aut non *reliqui* infra *XC* **25** restituat *OG* ciuitati si] cuitati si *K*, ciuitatis *NG* ingenuos *NG*, ingenuum *E* probabitur] *NEK*, probatur *OHGXCPMS*, adprobatur *Φ* collegiatis *G* adplicetur] applicitos *G*, deputetur *S cum Pith. (ad Sichard.)* fustuario] *sic O NGEP*^{2}*Φ*, furtuario *PM*, furtario *S*, furtunario *XC*, fructuario *K*, uario *H* **26** interficiendum se] se interficiendum *OK*, interficiendum *NESΦ* id *om. E* ac uolente] *sic HEK cum Pith. (ad Cuiac.)*, ac uoluntate *N*, aut uolente *reliqui* factum . . . . **28** amissione *om. G* **27** correctum] *sic HNEXC*, correptum *reliqui* ipsius] *fortasse scrib. cum Seeckio* ipse eius **28** hoc] haec *PMS*, *om. N* fuerit] docebitur *O* si *om. G* suo *om. O* auctori *GS*^{a} **29** procuratoriue] *scripsimus*, procuratori *O*, procuratorique *reliqui* ullius *GEPM*, illius *S* filiam] filiam suam *O* coniunxerit *G: cf. v. 130* certe *om. O* iuncta *H*, iunctum *E* permiserit esse *O* et non intra . . . . **30** reddiderit *om. O* non intra] intra S^{a} **30** praescriptum] perscriptum *GE*, praescripti *KΦ cum Pith. (ad Cuiac.)*, scriptum *N* terminum temporis *GPMS* urbisque *G*, urbibusque *E* illam *KΦ*, illic *X* **31** restituendas euocetur *K* quam . . . **32** reparandus est *om. O* ab intestatis *E cum Cui. ed. 1* eque *G* liberis] *EKL*, *om. reliqui* **32** quoque] quocumque *H* progenie *GEPMΦ* neparandus G^{a}, praeparandus *X* illa *G* **33** origenarius *NG*, oriundus *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* frustra ac *om. O* timere *M* contra (contraque *K*) i. legis *om. O* indederit *G*, inde dederit *(sic) K* **34** colligiis *K*, collegiatis *G* peribit] *sic HN EKLΦ cum Cui. ed. 1*, perinet *X*, perhibet $P^{a}M$, adficiatur P^{2}, subiciatur *OGC* (vacuo spa[tio]

genitalis soli amore neglecto in aliam voluerit nubere civitatem, quartam mox omnium
facultatum suarum ordini conferat, a quo se alienare desiderat: illi urbi, ad quam migra-
7 verit, curiales sine dubitatione paritura. Et quoniam usquequaque obviandum est
eorum dolis, qui nolunt esse quod nati sunt, quicumque se sub nomine clericatus quodam
religionis obtentu civitati curialis vel corporatus fortasse subtraxerit, secundum praeceden-
tium legum statuta si intra diaconatus gradum locatus probatur, ad originem suam sine
dilatione revocetur, si vero iam diaconus aut presbyter aut episcopus latae huius legis
tempore reperitur, sive adhuc obnoxius functionibus sive muniis persolutis, nihil de patri-
monio suo alienaturum se esse cognoscat. Cui si masculini sexus prolem seu propinquos
esse contigerit, qui utique curiae necessitatibus obsequantur, mox medietatem omnium
facultatum eis tradere non desistat sibi ad usumfructum sex residuas uncias retentaturus;
si defuerit sexus virilis, eadem in filiabus sine dubio servaturus, si tamen curialium
conubiis copulentur. Qui si in totum fortasse defuerint, ad ordinem urbis suae praedicti
patrimonium pertinebit. Si qua sane huiusmodi persona originis suae vinculis obligata
ex his, quos ad ordines iubemus reduci, sub divini ministerii occasione intra ecclesiam
8 se crediderit occulendam, eam constrictus archidiaconus repraesentet. Hic etiam eorum
nequitia conprimenda est, qui locum principalitatis indepti vendunt defugas curiales et
obnoxios corporatos, cum eos occulta depraedatione concusserint: quos utique, si honesta-
tis memores patriae suae aliquid adfectionis inpenderent, revocare deberent. Quod ne

---

35 genitalis] generalis *E* neglectum *GE* in aliam] *scripsimus, bis G*, in alia *reliqui*, in alia se *H* uoluerit nubere] nubere uoluerit *E*, nupserit *O* ciuitatem] *NGE*, ciuitate *reliqui* quarta *K* mox *om. O* **36** suarum *om. O* ordini (-nis *N*) conferat] curiae inferat *O* a *om. H* quo] qua *O* alienienare *G*, alienari *KΦ* **36/37** migrauerat *XC K*, migrauit *G* **37** curiales s. dubitatione *om. O* curialis *NE* dubitatione] dubio *Φ* et quoniam] quoniam *X*, et quia non *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* obiandum *E*[a] **38** nolunt esse (nolentis se *E*) quod nati sunt] *cf. Theod. 7, 21, 3. 12, 1, 170, nov. Theod. 6, 6* quicumque] quique *GS* se *om. H* sub nomine .... **39** corporatus *om. O* clericatus] curiatus *GS* **38/39** quodam] quod est *GS cum Pith. (ad Sichard.)*, seu quodam *Sich.*, *om. K* **39** ciuitati curialis] *EKL*, curiales *Φ*, curiali *G*, curialis *reliqui* uel] siue *EK* forte *G* **40** legum *om. K; vide nov. Valent. 20 (15); 35 (34) §§ 3. 5* statutam *N* intra] infra *O* diaconatum *OGS* gradum l. probatur *om. O* gradus *GS*, grado *Φ* locatus] locus *Φ* probatus *K* ab origine sua *G* **41** dilatione] dubitatione *G* reuocatur *G* si uero i. d. aut *om. G* iam *om. K* diaconus aut] d. uel *EK* presbyter aut episcopus] p. aut ep. est *O*, probatur episcopi *G* latae ... **42** reperitur *om. O* **42** reppertum *E* siue] sibi *E*, si *O* obnoxius (obnoxios *E*, noxius *H*) functionibus] funct. obn. *O* siue m. persolutis *om. O* munus *G* persolutus *K* **42/43** de patrimonio .... **43** cognoscat] se de suis alienaturum cognoscat *O* **43** cui si] cui *N* masculini .... **44** obsequantur] filii uel propinqui fuerint curiae obsequentes *O* masculinus *N*, masculi *K* propinquus *NGEK* **44** contigerit] constiterit *EK* obsecuntur *G* mox *om. O* **44/45** omnium fac. (*add.* suarum *E*) eis] omnium eis facultatum *O* **45** tradere non desistat (*sic libri, scribendum esse cum* [illegible]*tatione [v. 144] differat monet Seeck*)] [illegible] *O* sex] ex *E* residuas *om. OΦ* retentaturus] *sic HEC*, retenturus *NXK*, seruaturus *O*, reteneant ut *Φ*, retinemus *reliqui* **46** si def. s. uirilis (-les *G*)] si masculi defuerint *O* eadem (*sic NEXCK*, eandem *H*, ad eam *Φ*, easdem *reliqui*) in filiabus] filiabus easdem *O* seruaturos *G*, daturus *O* **46/47** cur. con. cop.] curialibus nupserint *O* **47** qui si in totum (toto *G*) fortasse] si et hae *O* defuerit *XC* **47/48** ad ordinem u. s. praedicti (*sic NEXCK Φ; cf. v. 148:* 'curialis praedicti', praedictum *reliqui*) patr. pertinebit] totum patrimonium curiae proficiet *O* **48** qua] quis *O* huiusmodi .... obligata *om. O* persone *S* origini *G* obligatus *E* **49** ex his quos (quod *G*) ad (*om. E*) ordines (ordinis *NE*, origines *S cum Pith. [ad Sichard.]*) iub. reduci] ex talibus *O* sub diuini .... ecclesiam *post* **50** se *O* diuini ministerii (*sic OEΦ cum Pith. [ad Cuiac.]*, misterii *PMSK*, mysterii *NXC*)] di mysterio *G* occasionem *E* intra ecclesiam] intra aecclesia *K*, in aecclesia *O* **50** crediderit (credidit *N*) occulendam (occulendum *X*, occultendam *K*, occultandum *GΦ*)] occuluerit *O* eam constrictus] eam et contrictus *N*, conuentus eum *O* archidiaconus] *sic OEP*[a]*K*, arcae(*vel* -ce *vel* -che)diaconus *reliqui*, arcidiacus *G* hic etiam eorum] *sic EXCKΦ*, hinc et. e. *N*, sic autem e. *GPMS*, eorum autem *O* **51** nequitiam *N* locum .... indepti *om. O* indempti *G*, adepti *C*[a] uendunt ... **52** concusserint] refugas curiales occulte conclusos uendunt *O* uindunt *G* defuga curialis *S* **52** obnoxius *NGEM*, obnoxiis *S* corporatus *NGESK* depraedatione] callidatione *GS cum Pith. (ad Sichard.)* concusserint] concesserint *PM*, concluserit *G (cf. supra O)* quos] quod *K* si] *sic OEKΦ*, per *N*, sibi *reliqui* **53** memoris *NE* patriae ... adfectionis] aliquid affectionis patriae *O* inpenderent] *sic OP*[2]*KΦ*, inpenderint *reliqui*, appenderem *G* reuocare *om. K* debuerant *O*, debere *G*, debent *Φ*, deserint *N*, *om. K* quod ne] ut non *G*

deinceps existiment se inpune facturos, quicumque in tam sceleratis nundinis fuerit quo-
9 cumque accusante convictus, capitalem poenam subibit. Praedia vel urbana vel
rustica numquam sine interpositione decreti curialis alienet. Quod ne forte provincialis
iudex facile aut gratificanter indulgeat, ad eminentium praefectorum sub relatione noti-
tiam dirigatur, quibus solis aestimare permittimus, utrum ineluctabilis necessitas vendi-
torem faciat curialem. Aliter contractus super his rebus initi non valebunt. In mancipio
tantummodo distrahendo non est decreti quaerenda sollemnitas, si quinque primorum
10 curiae subscriptio atque consensio adiecta monstretur. Inter quae iustum est, ut his,
quos reduci volumus, consulamus, ne iniuriis corporalibus pro culpa .... plerumque iudicis
commotione subdantur. Unde quotiens aut culpa gravis aut aliquod curialis crimen
arguitur, sciant iudices, eo sub fideiussione ordinis constituto, ad magnificos viros prae-
fectos praetorio esse referendum, ut in ipsorum sit arbitrio constitutum, qualiter quod
11 admissum probabitur vindicetur. Numquam curiae a provinciarum rectoribus generali
condemnatione multentur, cum utique hoc et aequitas suadeat et regula iuris antiqui, ut
noxa tantum caput sequatur, ne propter unius fortasse delictum alii dispendiis adfligan-
12 tur. Strenarum kalendariarum ac pulveratici nomine a curialibus nihil petatur; si quis
horum aliquid poposcerit aut etiam ab offerente contra interdicta susceperit, singulas
13 libras auri per singulos curiales a se noverit exigendas. Nec hanc partem ducimus
neglegendam, in qua et ordinibus et possessorum conpendiis providetur. Itaque pro-
vinciali iudici non solum faciendarum evectionum nulli tribuatur facultas, verum ne ipsi
quidem, cum ad alteram pergere coeperit civitatem, plus quam unam sibi angariam et

---

54 existiment (*sic EXCK*, exaestiment *N*, aestiment *reliqui*) se (*om. G*)] se estiment *O* facturus $E^{v}K$, faturus *N*, *om.* E^{t} scleratis *G*, sceleritatis N^{b} furit *M* **54/55** quocumque] quodcumque *NK*, quacumque *Φ*, quoque *GS*, aliquo *O* **55** accusante] occusante *N*, occasione *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* poynem *G* subibet *K*, subicit *G* **55/56** uel urbana uel rustica] rustica uel urbana *O* **56** numquam s. interpositione (-nem *G*) decreti *om. O* curiales *NKΦ* alienent *EKΦ*, alienii *N* ne] in *K*, *om. N* **57** facile] facere *G* grataeficanter *N*, gratifacanter *G* ad eminantiam *K*, ade(-i *G*)mentium *NG* praefectorum] praefectum romae *N* **57/58** sub relatione (relationis *PMS cum Pith. [ad Sichard.]*, releuationis *G*) notitiam (-tia *GEΦ*)] notitiam sub relatione *O* **58** quibus solis .... **59** ualebunt *om. O* extimare E^{a}, stimare *G* permittemus *G* inluctabilis *E* **58/59** uinditorem *G* **59** aliter] alter *E*, ante *GS* super] *sic C*, supra *reliqui* inniti $E^{b}K$, initium *G* pancipio *G* **60** tantum *O* est] erit *E* quaerendam *G*, quaerendi *E* si quinque .... **61** monstretur *om. O; cf. nov. Valent. 32 (31) v. 38 sqq. 89 sq.* **62** consolamus *NESK* ne iniuriis .... **63** subdantur *om. O* pro culpa E^{v}, pro cui *GXC (vacuo spatio post* cui *relicto) PMS*, pro leui *K*, procul cui *N*, pro culpa cui *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)*, pro ciuiles E^{t}, pro ciuilis *Cui. ed. 1; in archetypo post* cui *vel* cul *(ex ea dubitatione librariorum ortae sunt dittographiae in NΦ) codex habebat hiatum et in eo hiatu plura interciderunt: fortasse haec fere scribenda* pro culpa quacumque sola pl. iudicis commotione iudices *GS* **63** unde .... **64** constituto *om. G* unde] quorum *O* aut culpa grauis] culpa grauis *KΦ*, grauis culpa est *O* curialis .... **64** fideiussione *om. OXCPMS* **64** arguetur *NE* eo] eos *EKΦ* sub] soli *E* fideiussiones *N*, fideiussionis *Φ* ordine *N*, ordinem *Φ* constitutum OCP^{a}, constitutos *Φ* **64/65** praefectos praetorio] $\overline{\text{ppppoo}}$ *PM*, $\overline{\text{pf}}$ $\overline{\text{ppos}}$ *E*, $\overline{\text{ppo}}$ *KΦ*, praefectus praefecturiae *N*, praefecto~ *(sic) G*, praepositos *OS* **65** esse] est *O* referendum] *sic* $EP^{b}S\Phi$ *cum Cui. ed. 1 et Pith. (ad Sichard.)*, deferendum *O*, ferendum *reliqui* ipsorum] eorum *O* constitutum] constrictum *N* **65/66** quod adm. probabitur *post* uindicetur *O* **66** amissum *E* probabitur] probatur *O*, constiterit E^{t} numquam .... **68/69** adfligantur *om. O* numquam] num quid *Φ* a *om. GK* pectoribus *K* **67** multentur] *sic NE* $P^{a}\Phi$, multetur *reliqui* utique] *sic EK*, itaque *reliqui* hoc et] hoc etiam *N* suadat *E*, succedat *K*, uadit *G* ut] cum *K*, *om. E* **68** noxia *N* caput tantum *K: probabiliter* ne *om. M* propter] forte *GS* delicto $GP^{1}MS$ dispendis G^{a} **68/69** affliguntur *G* **69** strenarum] *ONXC*, strinuarum *K*, strenuarum *reliqui* kalendariarum] *Seeck*, et kalendarum *O*, salendarum *G*, kalendarum *reliqui* ac pulueratici *om. O* a *om. GS* nil *K* **70** horum] eorum *G* aut etiam .... susceperit *om. O* ab offerente] *scripsimus*, offerentem *libri* susciperit *NGK* **71** liberas *N* a (*om. G*) se nouerit (*sic GS K*, nouerint *reliqui*) exigendas] exsoluat *O* nec hanc .... **72** itaque *om. O* hanc] hac *N*, *om. P* parte *N* ducemus *K*, docemur *Φ* **72** neglegendam ... possessorum *om. K* et possessorum] possessorum *G* prouiditur *N* **72/73** prouinciale *K* **73** iudicii *GK* non solum] solum *K* nulla *O*, *om. G* **73/74** ne (nec *K*, et *N*) ipsi (*sic K*, ipse *reliqui*) quidem cum (*om. S*)] ne *G*, etiamsi *O* **74** ad alteram] adulteram *N* pergere coeperit (*sic NSKΦ*, caeperit *G*, ceperit *reliqui*)] perrexerit *O* plus] non plus *O* sibi *om. O* (*u. ad v. 75*) **74/75** [illegible] *om. XΦ* et

duos paraveredos alteramque angariam officio suo et paraveredos duos liceat postulare.
Si quisquam amplius aestimaverit praesumendum, octo equos constrictus exsolvat publicis
14 mox mutationibus adgregandos. Conpulsor tributi nihil amplius a curiali noverit
exigendum quam quod ipse a possessore susceperit, qui ad hoc tantummodo perurguen-
dus est pariter ut exigat et publicum debitorem ostendat atque convincat. Praeterea
nullus solidum integri ponderis calumniosae inprobationis obtentu recuset exactor, ex-
cepto eo Gallico, cuius aurum minore aestimatione taxatur; omnis concussionum removea-
tur occasio. Nihil mutaturae nomine postuletur, ita ut quisquis hoc posthac usurpandum
esse crediderit, sive praetoriani sit miles officii seu palatinus vel sacri aerarii vel privati
seu professionem negotiationis exercens, fustuariae subditus poenae servilibus suppliciis
15 periturum se esse cognoscat. Illis quoque fraudibus obviandum est, quas in varie-
tate ponderum exactorum calliditas facere consuevit, qui vetustis caliginibus abutentes
Faustinae aliorumque nominum nescientibus faciant mentionem. Quibus penitus amotis
atque in perpetuum hac lege damnatis, a praetoriana sede ad singulas non solum
provincias, sed etiam civitates pondera examinata mittantur, quibus tam omnis exactor
quam negotiator utatur capitale sibi sciens unusquisque supplicium, si constituta transcen-
16 derit. Inter haec etiam officiorum pro laborum merito non est commoditas negle-
genda. Et quia per rectores provinciarum exigi omnem canonem tam ad arcam prae-
fecturae pertinentem quam sacris vel privatis largitionibus inferendum, sed et binos per
iugum vel millenam solidos remunerationibus deputatos conpelli debere praecepimus, pos-
sessori non putamus onerosum, quem a multis molestiis et sportularum et numerosis

---

75 alteramque a. o. s. et paraueredos *om.* *N* alteramque angariam *om.* *O* officio suo] sibi tantumdemque officio suo *O*, *om.* *K* et parauerodos (paruaredos *K*) duos] duos parauerodos Φ, sed et p. d. *GPM* **76** si quisquam ... **77** adgregandos *om.* *O* aequos *XMSK* **77** adgregendos *N* compulsus *G* tributis *K* a curiali] *OXC*, ad curiali *K*, ac curiale *G*, a curiale *reliqui* **77/78** nouerit exigendum] nou. esse poscendum *K*, exigat *O* **78** quod ipse *om.* *O* suscepit *O* qui ... **79** praeterea *om.* *O* qui ad] quia ad Φ, quia *N*, qui ex *GS cum Pith. (ad Sichard.)* **78/79** perurguendus] *NGK*, perurgendus *reliqui* **79** pariter] ut pariter *K cum Cui. ed. 1* ut exigat et] *scripsimus cum Pith. (ad Sichard.)*, exigat et ut *plerique*, exuet ut *N*, exigat et *P cum Cui. ed. 1*, perurguent et ut Φ publicam *K* conuincat] coniungat *K* propterea *S* **80** nullus] nullos *G*, nullus exactor *O* solidum (solum *G*) integri ponderis (-res *G*)] *cf. nov. Valent. 16 (14) pr.* calumniosae ... exactor] calu[m]pnietur *O* inprobationis] adprobationis *GPMS* obtento *NS* recusit *N* exactores *N* **80/81** excepto (et excepto *K*, *om.* *G*) eo gallico (galli *G*, calligo *N*)] praeter gallicum *O* **81** cuius aurum] qui *O* minore] minor *P*, minorem *G*, in ore *C* aestimatione] pretii aestimatione *K*, pretio *O* taxetur *N* **82** mutaturae] mutatore Φ, mutatur et *K*, mutare *N*, mutuum aes *O* nomine *om.* *OGS* **82/83** ita ut q. h. posthac (post haec *XC*) u. esse crediderit (cred. e. *G*)] qui presumpserit *O* **83** siue praetoriani ... **84** exercens *om.* *O* praeturiani *K*Φ, praeturiali *N* milis *NGK*Φ palatinus] *sic NXC*Φ, palestinus *K*, pal(-ll *G*)atini *reliqui* **84** professione *GK*, possessione *N* fustuariae] *sic K*, fustuario *N*Φ, fustiarius *XC*, fustibus *OGPMS* subditos *N* poenae] *sic NK*Φ, poena *reliqui*, *om.* *O* **85** periturum (-ram *G*) se (*om.* Φ) esse cognoscat (-cant *G*)] peribit *O* fraudibus obuiandum est] f. obuiandum *S*, f. obuiando *G*, obuiandum f. *O* quas ... **87** mentionem] quibus quidam aliorum simplicitate abutentes in uarietate ponderum uetustae caliginis nomina apponunt *O* quas in] quasi in *G*, qua sint *S*, quasi *N* **85/86** uarietatem *G*, uariete *M* **86** ponderibus Φ calliditate Φ qui] quae *G* uetustis] uetitis Φ *cum Pith. (ad Cuiac.)* abitentes *N* **87** faustinae] fastinae *N*, latinae *S cum Pith. (ad Sichard.)*, *om.* *G* numinum *XCPM*, nomina *G* faciunt *K*, faciat Φ penitus *om.* *O* amatis *G*, remotis *O* **88** atque in perpetuum (-uo *GK*) hac (a Φ) lege damnatis *om.* *O* ad praetorianam sedem *G* *post* sede *add.* omnibus annis *O* **88/89** ad singulas n. s. p. s. e. ciuitates (-tis *N*)] per singulas ciuitates et prouincias *O* **89** exminata *S*, examina *P*, exacta *O*; *cf. nov. Valent. 16 (14) § 2* mitantur *S*[a], mittuntur *G*, mittatur *N*, *om.* *P* omnes *N*, *om.* *O* exartor *N* **90** quam *bis NG* utantur *post* sciens Φ capitali *N*, capitalem Φ, capitales *K* scientibus Φ supplicium *om.* *GS* **90/91** transcenderint Φ **91** iter *K* meritum Φ **91/92** neoglegendam *G* **92** et quia] quia *G* exigi omnem] exigionem *N*, exactori omnem *GS* **92/93** praefecturae] quam praefecture *K* **93** pertinentes *G* quam] quam ad *G* priuatis] probatis Φ binus *N* **94** millenam] *Seeck*, millenas *NXCPM cum Pith. (ad Sichard.)*, millenos *reliqui* deputatos] *sic HGP*[a], deputatus *reliqui*, depotandos Φ, reputatus *K* debere] dare *G* praecepimus] *sic N cum Cui. ed. 1*, praecipibus *K*, praecipimus *reliqui* **95** putamus] patimur *G*, inputamus *S* quem] quae *NK* molestiis et *om.* *H* sportolarum *S*, sportalarum *K* et numerosis] numerosis *H*, innumerosis *G*

mutaturae dispendiis liberamus, si semissem solidi per iuga singula seu singulas millenas amplius iubeamus inferri, qui pro ordinatione nostra inter diversa officia dividatur. Ita ergo praedicta summa inter conpulsores, ut diximus, partienda est, ut palatinus siliquam mediam pro siliquatico solidi remunerationis binorum solidorum, exactor siliquam, quattuor autem siliquas tam curialis quam officium provinciale percipiat, officium sane praefectorum sex semis siliquas consequatur. Quisquis ultra aliquid aut exigendum aut accipiendum esse crediderit, subditus verberibus et cingulo privabitur et facultatibus
17 exuetur. Illud quoque onus a civitatibus vel praecipue curiarum ordinibus ac negotiatoribus submovendum est, quibus non parva dispendia provinciarum iudicum infligit adventus, ut eos in otio plerumque residentes deliciis exquisitis alere quasi quadam lege cogantur. Contra quam iniquitatem remedium providentes hac evidenti praeceptione decernimus, ut rectori provinciae totius anni tempore non plus quam triduo una civitas alimoniam subministret, ita ut, si diutius voluerit commorari, de proprio sibi sciat esse vivendum. Sed ne vaga interpretatio eorum, quae pro humanitate praebenda sunt, nihilominus praedictos fatiget, quid inferri diurnum debeat, eminentissimae praefecturae pandetur edicto, quod instar nostri volumus esse praecepti: hac condicione sociata, ut, si supra hunc modum quidquam a curialibus seu negotiatoribus iudex putaverit postulandum aut sub nomine oblationis acceperit, quod magis extorsisse credendum est, mox administratione depulsus privilegio dignitatis amisso proscriptione feriatur, Basili p(arens)
18 k(arissime) a(tque) a(mantissime). Inlustris sane et praecelsa magnificentia tua omnium provinciarum rectores suis auctoritatibus admonebit, ut principales vel seniores urbium singularum tam curiarum quam reliquorum corporum albos, quos conscripsit vetustas, proferre conpellant obnoxiorum familias sub confectione gestorum capitis sui periculo detegentes, ita ut quae statuta sunt edictis propositis in cunctorum notitiam perferantur.

DAT. VIII ID. NOV. RAV(ENNAE) LEONE ET MAIORIANO AA. CONSS.

---

96 mutatore *Φ* dispendimus *Φ* semisse *G* singula *om. G* milenas *N* **97** iubeatur *G* inferre *G* per ordinationem nostram *K*, pro dinatione n. *H* diuidantur *G* **98** praedicta] praecepta *GS* partienda] pertinenda *G* seliqua *G; cf. nov. Valent. 15* **99** mediam] media pro seliqua media *G* pro *om. H* siliquatico solidi] siliqua solidi *S*, seliqua solida de *G* remuneratione *N* bonorum *G* seliquas *G* **100** tam] quam *N* curiales *G* officio *NG* prouinciale] prouinciae *Φ*, principale *G* praecipiat *N* **101** semisiliquas *C*, quatuor siliquas *Pith. (ad Sichard.)* quisquis] quidquid *GPMS* aut exig.] autem exig. *C*, ad exigiendum *K* **102** esse] se *K*, a se *Φ* subditos *N* uerberemus *N* cingulum *NG* pribabitur *N* **103** exuitur *KΦ* onus *om. Φ* a *om. H* praecipua *G* curiarium *G*, curie *H* ac] et *K* **104** submonenda *Φ* parua] prouida GP^1MS^b, prouide S^a iuditium *GXC* infliget *K*, infligat *G* **105** ut] aut *G* eos *om. Φ* resedentes *NGΦ* diliciis *NGKΦ* **105/106** alere q. q. l. cogantur] a reliquas in quadam lege cogantur *N*, a lege quam sequendam legem uocantur *Φ* **106** hac] haec *NGΦ*, hoc *K* **107** totius] et totius *N*, *om. GS* triduum *Φ* **108** alimoniam] alimonium *S*, alimonia *K*, alimonias *H(?)Φ*, alimonium una *G* ita ut si] *sic HNK*, aut si *reliqui* diuciis G^a conmorare *HΦ* sibi] se *Φ* sciat esse *om. G* **109** uiuendo *G* sed] seu *C* ne *om. G* uacua *K* prae *N* **110** praedictos] $H(?)P^2Φ$, praedictum *GS*, praedictus *reliqui* quid] qui *K* diurnum] *sic HNGKΦ*, diuturnum *reliqui* **111** pendetur *N*, panditur *GKΦ* edictum *GΦ* instar] actionem *GS* nostri *om. Φ* uolamus *G* hac] ita *G* condictione *G* sociatas *K*, sociatam *Φ* ut si] uti *K* **112** a *om. HG* negotiatoribus] curatoribus *G* potauerit *K* **113** oblationes *N* acciperit *N*, *om. K* extorissae *K* credendum] *scrib. cum Seeckio* credendus **113/114** administratione] ministratione *G*, ad omnes ratione *N* **114** praescriptione *Φ* **114/115** p̄kaa] *sic OXCMK*, pkl̄ ā ā *G*, p̄ka *H*, p̄k *NΦ*, parens carissime *P*, parens karissimae augtae *S* **115** inlustris *om. Φ* sane et] igitur et *O*, sane *G*, et *Φ* praecelsa (preclara *S*, precipua *H*) magnificentia tua] *sic HXCS*, pcla. mfa t *K*, p̄m.tam *N*, pmta P^2, pmt *OG*, pta P^1M omnium] omnes *O* **116** rectores] rectoribus P^1MS, restitutoribus *G* suis auctoritatibus (auctoribus *K*) *om. O* admonebitur *M*, admouet *Φ* ut *om. G* ut principales .... **119** detegentes ita *om. O* uel] et *N* orbium *K* **117** tam *om. N* quam] uel *G* aluos *H*, albus *NKΦ*, alcius *G* uetusta *G*, uetustos *N* **118** proferre] per offerrae *K*, ferre *GS* conpellat *HNKΦ* familias] *sic* P^2, famulus *N*, familiis *reliqui* confessione *HG cum Cui. ed. 1* gestorum *om. G* **119** detegentes ita ut] d. aut *Φ*, detegente seu aut *N* propositis] propter *K*, proponat *Φ* notitia *Φ*, notiam *NK* perferatur *N*, perfruatur *G* **120** dat. uiii (uiiii *Paris. 4411 cum Pith. [ad Sichard.]*, ui *G*, u sub die uiii *Paris. 4408*) id.

INTERPRETATIO. Lex haec Maioriani de curialibus quae custodienda sint evidenti observatione constituit, ut infra triginta tantummodo annos, sicut lex de omnibus dudum lata testatur, ad ordinem suum, quem deseruerint, curiales debeant revocari. Nam de collegiatis illa specialiter custodiri confirmat, quae lex in Theodosiani codicis corpore scripta declarat. Itaque praecipit, ut, si curialem cuiuscumque possessionis actor domino nesciente susceperit et non transacto anno ad civitatem curiae, cui debetur, fecerit revocari, si ingenuus fuerit is ipse actor, in collegio deputetur, si servus, fustibus verberetur. Nam si cum conscientia domini curialem ultra anni spatium tenere praesumpserit et non ordini suo, sicut dictum est, post annum sine mora reddiderit, noverit ipsum praedium, in quo inventus fuerit curialis, se dominus praedii perditurum. Filia vero curialis, si aut servo aut actori aut procuratori se coniunxerit aut dominus agri iunctam esse permiserit et non post anni spatium curiae fuerit restituta, illa quidem continuo parentibus curialibus in hereditatem successura reddatur, quia per eam, si se curiali iunxerit, ordo poterit reparari. Ille vero, cuius contubernio curialis filia fuerit maculata, si colonus est, collegio deputetur, si vero servus fuerit, inter tormenta deficiat. Filia vero curialis, si civitatis suae curialem accipere noluerit maritum et suam deserens ad aliam se contulerit civitatem, quartam portionis ordini curiae suae, quem despexit, de facultatibus suis cogatur inferre, ad illam civitatem sine dubio, in quam se transtulit curialis filia, si curialem maritum acceperit, curiales sine dubio paritura. Si autem curialis vel corporatus, nolentes esse quod nati sunt, clerici esse voluerint et in quocumque officio ante diaconatum fuerint constituti, ad originis suae officium sine dilatione aliqua revocentur. Si vero iam diaconus aut presbyter aut certe episcopus fuerit ordinatus, sive munia sua solverit sive non solverit, de patrimonio suo nihil alienare praesumat. Qui si masculini sexus filios vel propinquos habuerit, quibus

---

(kl. *Paris. 4411*) nou. (noñ *G*) raũ (aut *K*, *om. N Epit. Mon.*) leone (leoni *Paris. 4413*, leono *Leid.*, leo *G*) et maioriano (-ane *Paris. 4409*, -ani *Paris. 4413*) aa. (*sic HEXCPMK Paris. 4408. 4411. 4414. 4415*, ā *Paris. 4413*, *om. reliqui*) conss. (*om. NEK*) *libri*
121 haec *om. GΨΘ* sint] sunt *HGK^b Paris. 4409 cum Pith. (ad Cuiac.)* **122** ut *om. ΨΘ* infra] intra *E* trigenta *M* modo annos .... **122/123** testatur ad *om. ΨΘ* tantummodo *om. H* sicut] ut *H* lex de (*om. G*) o. d. lata] *scil. nov. Valent. 27 (26)* **123** deseruierint *H*, deseruirent *ΨΘ*, deseruerit *G*, deseruerunt *K*, deseruere *N* curialis *G* debeat *G* reuocare *NΩ^a* de collegiatis] de colligiatis *K*, de collegatis *S*, colegiati *N* **124** custodire *NK^a*, obseruari *ΨΘΩ* confirmet *Paris. 4409* in *om. HE* codicis *om. E* corporis *E* declarant *ΨΘΩ* **125** praecipit] *sic HGSKΩ Paris. 4409*, praecepit *reliqui* curiales *H* cuiusque *K^a* auctor *Ω* domino nesciente] domi non scientes *S* susciperit *GK^a* **126** debitor *EXC* euocari *ΨΘ* is ipse] et ipse *E*, si ipse *Ω^1*, is *K^a* **127** collegiis *GΨΘ* seruus] seruus fuerit *H* fustibus *om. H^a* uerberetur] deputetur *N* cum *om. Paris. 4409*, *del. K^b* domini *om. K^a* curialem *om. G* **128** ultra] intra *E^1ΨΘ* tenere] retinere *K^b Paris. 4409* praesumpserint *ΨΘ* ordine *N* sicut] ut *G* est *om. K^a* **129** redderit *E* praelium *S*, precium *G* curiales *N* praecii *G* **130** filia] si filia *G* curialis] curia *P^a* si aut] se si aut *G*, si *H* aut actori] actori *H*, aut raptori *G* aut proc.] uel procuratori *H Paris. 4409* se] *sic HEK Paris. 4409*, sese *reliqui* iunxerit *K Paris. 4409* **131** iunctum *ΨΘΩ* esse *om. G* et non] et *E cum Pith. (ad Cuiac.)* **132** hereditate *HGXCPMS* successore *X* ea *E* si se] si *H*, sese *ΨΘ* curialis *H*, curialem *N* **133** potuerit *S* illi *Fuld.* cui *H* contuberni *Fuld.* **134** est *om. E^1 K^a* colligio *ΨΘ* inter] in *NEKΨΘΩ Paris. 4409* **135** curialium *Fuld.* acciperit *G^a*, acciperet *G^b* uoluerit *P^1* et suam] ad suam *Fuld.* disserens *Fuld.* **136** ciuitate *Fuld.* quarta *Ω* portionem *G Fuld.*: *recte*, portionis suae *K^b Paris. 4409*, portionis suo *H* ordini .... despexit *om. Fuld.* ordine *NK*, ordinis *G* curiae suae] curiae *G K^b Paris. 4409*, *om. H* quam *PS* dispexit *HNK^aΨΘΩ* de *om. Ω* facaltatibus *K* **137** ad] *debuit esse* apud illam] aliam *K^v ΨΘΩ Paris. 4409^a* sine dubio] sine dubio paritura *ΨΘ* in quam] *sic K Paris. 4409*, ad quam *S*, in qua *reliqui* transtulit] *sic EXC KΩ Paris. 4409*, transtulerit *reliqui* curialis] curiales *NGPS* filia] filius *ΨΘΩ*, filios *NG PMS*, filiis *H* si] se *K^a* **138** acciperit *GK^a* curiales] *sic H*, curialis *E*, *om. reliqui* curiales *HG* corporatos *H*, corportus *P^a*, corporatum *ΨΘ* nollentes *G*, nolentis *E*, uolentes *H* esse] se *NE* **139** clerici] sed c. *K^aL*, si c. *H* uoluerint] maluerint *K^bΨΘ Paris. 4409^b* et in .... fuerint *om. K^tL* et in] in *GES*, et *Paris. 4409* quocumque] quo *GS* **140** originis] origine *N*, horiginem *H*, ordinis *G^tS* sui *HG^aS* officii *H* dilatione aliqua] aliqua dilatione *H*, dubitatione aliqua *K Paris. 4409* reuocetur *E* aut presbyter] uel presb. *G* **141** certe *om. GE* munera *HN*, officia *add. Θ^v* soluerint *EK^aL* non soluerit *om. ΨΘ* soluerint *EK^aL* patrimoni *K* **142** presumpmat *S*, praesumant *EK^aLΨΘ* habuerint *K^aΨΘΩ*

tantum personis curiae necessitas ut observari possit inponitur, illis statim medietatem de facultatibus suis dare non differat, medietatem sibi ad usumfructum retineat. Quod si aut filios aut propinquos virilis dumtaxat sexus non habuerit, sed filias habebit, quas lex a necessitate publica facit alienas, tunc eis sex uncias bonorum suorum tradat, si tamen curiales maritos acceperint, per quos et necessitas publica possit inpleri et ex quibus nati curiales merito appellentur. Quod si curialibus non fuerint copulatae, curialis praedicti patrimonium ad civitatis suae ordinem pertinebit. Si quis vero de his, quos superius diximus sine excusatione honoris debere ad suum ordinem vel originem revocari, ad ecclesiae saepta confugerit, archidiaconus teneatur, ut eum debeat praesentare. Sane si quis curialem latentem sub aliqua commodi intercessione vendiderit, qui eum magis debuit revocare, noverit se capitali supplicio puniendum. Iubentur etiam curiales, ut praedia urbana vel rustica sine decreti interpositione non vendant, nisi potestatibus referatur, quia vendendi arta necessitas inminet curiali. Mancipia autem distrahendi sine decreto habebit liberam potestatem, dummodo quinque priores curiae testes in ea venditione subscribant. Nam et hoc curialibus voluit esse consultum, ne aut hi, qui revocantur ad curiam, aut illi, qui in gravi culpa tenentur obnoxii, tam facile tormenta sustineant, nisi ad potestatem dignissimam sub fideiussionis vinculo dirigantur, ut ipse de eorum factis possit ferre sententiam nec ut ordo curiae pro unius culpa multam excipiat, nisi tantum is qui probatur obnoxius. Nam nec in his rebus, unde iudici aliqua per sportulam conferuntur, curiam praecepit sentire dispendia. Reliqua vero pars legis interpretata non est, quia haec, quae continet, usu carent et certe ad intellegendum non habentur obscura.

Γ *(finit* 2 ac ui*)* — BREV. *(O [deficit* 90 utatur, *redit* 114 basili, *om. int.] H [deficit* 47 copulentur, *redit* 93 inferendum*] NGE [deficit* 68 sequatur, *redit* 120 dat.*] XCPMSK, item selectis tamen lectionibus L [deficit* 44 obsequantur, *redit* 121 lex haec*]* Φ *[om. subscr. int.]; ex decurtatis Paris. 4408 praeter inscr. subscr. interpretationem textus principium usque ad* 2 ciuitatum, *reliqui fere omnes inscr. subscr. interpr. habent, Fuldensis interpretationis frustum* [133 *ille vero* .... 137 inferre] *exhibet). — Nov. Valent. 35 (34) int. v. 141sqq. (pertinent ad v. 41sqq.). — THEODERIC. c. 69 (pertinet ad § 1. 2). 149 (pertinet ad § 15). — CASSIODOR. Var. (ed. Mommsen) 5, 14 § 4. 5:* 'Hanc quoque partem non aestimes neglegendam .... Iudices quoque prouinciae .... tam de cursu quam de aliis rebus illicita dicuntur possessoribus irrogare dispendia' *(ad § 13). § 7:* 'Iudex uero Romanus .... per annum in unumquodque municipium semel accedat: cui non amplius quam triduanae praebeantur annonae, sicut legum cauta tribuerunt' *(pertinet ad § 17). 7, 47* ('formula ad ppo, ut sub decreto curialium praedia uenundentur'): '...... praedia quidem curialium non facile distrahi prudens definiuit antiquitas .... sed in hac iterum parte prospexit, ut si apud uos ineluctabilis necessitas appareret, ei suarum rerum distractio subueniret .... Quapropter prouide uobis permisit antiquitas de illa causa decernere, cui est utile curiam custodire ....' *(pertinet ad vv. 55—59). 9, 2* ('edictum. Athalaricus rex') *§ 6:* '.... non enim in cassum uobis curiam concessit antiquitas, non inaniter appellauit minorem senatum, neruos *(cf. 7, 47, 3)* quoque uocitans ac uiscera ciuitatum' *(pertinet ad v. 1 sqq.). 12, 15 § 6 et § 7:* 'Pulueratica *(cf. v. 69)* quoque iudicis funditus amputantes trium tantum etiam dierum praesulibus annonas praeberi secundum uetera constituta decernimus ...' *(pertinet ad § 17).*

143 obseruare *E* statim] autem *N* **143/144** de facultatibus .... medietatem *om. G* **144** dare] donare *E* differant *EXCPM* K^{a}, deferat *N* retineant *E*K^{a}, reteneant *G* si aut] si quis aut *H*, si *KL* filius Ω **145** propinquus Ω uirilis] uiriles *GΨΘΩ*, masculos *XC* sexus] rebus G^{t} habuerit] habuerint *EL Paris. 4409*, debuerit K^{a}, debuerint K^{b} sed] *sic HN*K^{b}*Ω Paris. 4409*, et *reliqui* filios *G* habebit] habet *G*K^{a}, habent *L*, habuerit *H*, habuerint K^{b} *Paris. 4409* quas] qua *N* **145/146** ad necessitatem publicam *K* **146** fecit *E*, faciat *HS* alienas] esse alienas *H* tunc eis] et tunc eis *G*, tunc et *S*, tunc ei *NΨΘ* tradet G^{a}, tradant K^{b} *Paris. 4409* curialis *NE*K^{a} maritus *NEM* **147** acciperint *K*, acciperent E^{a}, habuerint *N* necessitas .... nati *om.* K^{t} **147/148** appellantur *G Paris. 4409* **148** curiales *ΨΘΩ* a ciuitati *S* **149** permittebit *X* qui *XCΨΘΩ*, quid *PMS*, *om.* K^{a} quos] quae *N*, quae ut *G* superius] surius *G*, supra *Paris. 4409* oneris *NG* **150** deberi $Ω^{2}$ *Paris. 4409*, *om. K* uel originem *om.* H^{a} reuocare *NE* ad] si ad *HNGEΩ Paris. 4409*, si uero ad *K* ecclesiae saepta] eccl. suae saepta *K*, eccl. septas *N*, eccl. sectam *G*, ecclesia esserta *ΨΘ* confugerint *HE* arc(*vel* -ch)aediaconus *NPM*K^{a} **151** teneatur] teneat K^{a}, illum teneat K^{b} ea G^{a} qui *K* commodis *K*

VIII. DE REDDITO IVRE ARMORVM.

(contextus deficit; rubrica extat in titulorum laterculo codicis Γ: vide p. 155).

VIIII. DE ADVLTERIIS.

uiiii de adulteriis] *sic Γ(lat.)*, de adulteriis iii *(om. lat.) O*, (theod.) l. *(= quinquagesima)* aduteriis (-is *context.*) diui maioriani *Fuld.*, ll *(= leges)* nouellae de adulteriis diui maiorani .l. **Δ*, l. nouelle diui maioriani de adulteriis *Δ*; *de rubrica deque unica hac Maioriani de adulteriis novella conferas quae in Prolegomenorum capite primo diximus.*

Nov. VIIII (459 Apr. 17).

IMPP. LEO ET MAIORIANVS AA. ROGATIANO CONSVLARI TVSCIAE SVBVRBICARIAE. Agitandam legibus adulterii quaestionem inminente nostrae quoque perennitatis oraculo te exercuisse commemoras atque, ut relatione testaris, convictum confessumque Ambrosium in nefario crimine relegatione dignum temporaria censuisti. Non solum leniter, immo neglegenter pensasti alieni doloris iniuriam, ut maculam pudoris extincti et eius summam criminis, in quo quidquid viro indignum est continetur, elabi vita superstite iudicares. Eum tamen ipsum temerasse sententiam et confestim locum perhibes exilii defugisse nosque consuluisti, quid fieri sanciamus, quocirca tam exercitandae † iudicationis forma perpetim mansura debeat adspirare: severitatem quippe res ipsa flagitat. Unde, Rogatiane kar(issime), noveris ad rigorem veteris disciplinae hanc perennitatem nostram observationis adiecisse mensuram, ut secundum legem divorum retro principum, qui in simili crimine talia censuerunt, relegationem probrosi ac nefandissimi rei deportatio adiecta continuo sequatur et bonis eius omnibus fisci utilitatibus vindicatis eum a congressu totius Italiae submovendum, edictorum propositione denuntiata omnibus perimendi licentia: qua passim ita in-

152 uindiderit *G* 153 iubetur *G* curialis *N*, curialibus *XC* rusticana K^b uindant *M* 154 perferatur *N* quia] quae *S* arta] arte *ΨΘ*, certa *E* inmineat *NEK*^{a}*ΨΘΩ*, inmini *G* 155 distrahendi .... potestatem *om.* E^t sine decreto .... curiae *om.* K^t distruendi $E^v K^v$ habebit (habeat K^v, habeant E^v *Paris. 4409*) liberam] liberam habebit *G* quinquem *H* testes] testes ne K^t 155/156 in ea uenditione] mea uinditione *G* 156 nam et] manet *M* 158 sub *om. H* fideiussore G^t, iussionis G^v ipsi *K*, ipso *N* de eorum] decorum *Θ*, de quorum *Ψ* 159 posset *ΨΘ* ferre] referre *G*, offerre K^b*Ω* sententia·*N* nec ut] nec *E cum Cui. ed. 1* culpam *PMΨΘ* multa *N*, *om. GΨΘ* excipiant G^t, suscipiat G^v 160 probantur K^a nam *om. GΨΘΩ* his] huius *Ψ*, hus *Θ* iudici aliqua] *sic HEK*^{a}*Θ*, idici aliqua *L*, indicia aliqua *G*, iudicia aliqua *reliqui*, aliqua iuditia *C* sportulam] *sic PMSΨΘ*, sportulum *reliqui* conferunt *G*, conpetuntur *N* 161 praecipit *HSK*^{b} *Paris. 4409* sentiri *G* reliqua] requa *Paris. 4409*, alia *G* uero *om. H* legis] legis istius *Paris. 4409* interpetrata *N* hoc *ΨΘ* 162 quae] qui K^a *Paris. 4409* continent *HNGEK*^{b}*Ω* carint *N* habetur *XCPMS* obscurae *E*

1 a͞a *om. O* 2 quoque nostrae *O* te exercuisse] *Pithoeus*, et exerc. *Δ*, exerc. te *O* 4 temporaria dignum *O* non] *Δ*, et non *O* immo] *O*, immemor esse et *Δ*, immo et *vel* set et *Pithoeus* 5 ut] *ΔO*, et *corr. in* qui *Pithoeus* 6 quo] *Pithoeus*, qua *ΔO* uiro] *Pithoeus*, uero *ΔO* elabi] *O Pithoeus*, elaui *Δ*, elui *Pithoeus* indicaris *Δ* 7 loco O^b *coniectura* diffugisse *O* 8/9 quocirca tam exerc. iudicationis forma (formam *Δ*) perpetim (perpeti *Δ*) mans. deb. adspirare *om. O*; *locum corruptum sic fere supplendum esse proponit Seeck*: quocirca tam exercitandae iudicatio⟨ni quam uindicandae pudicitiae edictal⟩is forma perpetim mansura debeat adspirare 9 kar.] *Δ*, karissime *O* 10 noueris] *O Pithoeus*, noueritis *Δ* 11 mensuram] *O Pithoeus*, mansura *Δ* sec. legem diuorum retro principum] *cf. Theod. 9, 7, 2 = C. Iust. 9, 9, 29; vide etiam Papinian. D. 48, 15, 12 pr., Ammian. Marcellin. 28, 1, 16* 12 nefandissimi] *Δ*, nefandi *O* sequatur] *O*, consequatur *Pithoeus*, *om. Δ* 13 utilitatibus] *Δ*, uiribus *O* eum] *O*, eumque *Δ* a congressu] *Δ*, congressu O^a, ingressu O^b 14 peremendi *Δ*

sequendus est, qui sententiae abusus est lenitate, ut, si in conprehensa orbis nostri parte repertus fuerit, caesus iure videatur, quatenus sanctionis procedente censura ab incursu flagitiorum tutam genialis tori praestemus in posterum castitatem, ut exemplo conpetenti luxuriae castigatae ab expugnatione pudicitiae, quae sub publica quodammodo videbitur esse custodia, libido et protervitas arceatur manifestumque sit generaliter ita nobis cordi esse violatum pudorem, ut edictali decreto iusta cohercitione proposita intemperanter futuris quoque temporibus plecti commissum simile censeamus. DAT. XV KAL. MAI. ARELATO RICIMERE V̄C̄. CONS.

ΔO Fuld. (19 manifestumque .... 20 pudorem) — *In lege R. Burg. 25 'de adulteriis' inscripta haec habemus:* 'Maritus, si adulterum cum uxore inuenerit ita ut in unum sint et sese commisceant, liberum arbitrium habebit utrumque uno ictu punire secundum legem nouellam Maioriani, quae exinde ad ius uetus cuncta reuocauit'. *Quibus verbis errore significari nostram, scilicet unicam Maioriani de adulteriis novellam, Zeumer (in ephemeride 'Neues Archiv' 24, 608 et in editione legis Visigoth. 4, 4) optimo iure monet. Sed liberae rei publicae temporibus marito facultatem legibus datam fuisse occidendi adulterum una cum uxore adultera cum alii loci tum Horat. sat. 2, 7, 61 sq. cum Acronis commentario, Quintilian. inst. 5, 10, 104. 7, 1, 7, declam. 277 docent.*

15 qui s. a. est *bis Δ* in *om. Δ* urbis *Δ* 16 repertus] *scil.* rep. occisus sanctiones *Δ* 17 tutam] *O Pithoeus*, tota *Δ* ut] *Pithoeus*, *om. ΔO* 18 luxuriae] luxorie *Δ*, luxuria *O* castigatae] *scripsimus*, castigati *Δ*, castigata *post* pudicitiae *O* 19 libido] si libido *O* 20 corde *Fuld.* uiolandum *Fuld.* pudorem] *sic Δ Fuld.*, p. ulcisci *O* iusta] *Δ*, dicta *O* cohercitione] *Pithoeus*, cohercitio *ΔO* 20/21 proposita intemperanter *om. O* 21 plecti commissum simile censeamus] *Δ*, simile commissum censeat plecti *O* 22 ricimere] *O*, ricemere *Δ*, ricomere *Pithoeus* ūc̄.] *O*, uecariis *Δ*, et cleareho ūū. c̄c̄. *Pithoeus*

X. NEQVE SENATOREM VRBIS ROMAE NEQVE ECCLESIAM EX TESTAMENTO SIBI A CERTIS PERSONIS ALIQVID RELICTVM FISCO INFERRE COGENDVM ET DE POPVLIS VRBICIS.

(contextus deficit; rubrica extat in titulorum laterculo codicis Γ: vide p. 155)

XI. DE EPISCOPALI IVDICIO ET NE QVIS INVITVS CLERICVS ORDINETVR VEL DE CETERIS NEGOTIIS.

xi] *sic Γ (lat.)*, ii *reliqui*, *om. GC* de *om. Γ (lat.)* episcopale *E Leid. Fuld. (context.)* iudici *Fuld. (lat.)* et ne q. i. cl. ordinetur (-nentur *Γ [lat.]*) u. de c. negotiis] *sic Γ (lat.) K Epit. Lugd.*, et *(om. S [context.])* de *(om. E)* ceteris (ceris *Ψ*, diuersis *Leid. Paris. 4409: vide ad v. 21*) neg. et *(om. G Paris. 4414)* ne quis (neque *Paris. 4414*) inuit. clericus (-cos *S*[1] *[context.]*) ordinetur (ordenitur *Fuld.*) *reliqui*, et ne quis inuit. cl. ord. *Φ Epit. Mon.*, *om. O Epit. Aegidii.*

Nov. XI [= BREV. II] (460 Mart. 28).

IMPP. LEO ET MAIORIANVS AA. RICIMERI V(IRO) INL(VSTRI) COM(ITI) ET MAG(ISTRO) VTRIVSQVE MILITIAE ATQVE PATRICIO. DE RE NECESSARIA AD LOCVM. Ad suscipiendum clericatus

1 imp̄p̄.] imperatio *S* et maiorianus] martianus *Leid.* ricimeri] *sic H(?)*, ricomeri *ΨΘ Paris. 4408*, ric(*vel* -cc)omero *NΩ*, ricimero *(vel similiter) plerique*, ad ricimerum *Epit. Mon.*
1 inl̄. .... 2 patricio *om. Leid. Paris. 4408*
1 inl̄. .... 2 atque *om. K* 1] uero *EM*, *om. S Epit. Mon.* comitem *Epit. Mon.*, *om. Φ Paris. 4410* et mag̅ (magristro *E*)] magistro *G*, et magistro militiae *NΨΘ Paris. 4410*, *om. Epit. Mon.* 1/2 utriusque ... 2 patricio *om. Paris. 4409 Epit. Mon.* 2 atque patricio] et patricio *O*, atque patrocinio *G*, *om. Ω* de re necessaria ad locum] ad locum de re necessaria *Pith. (ad Sichard.)*, de re necessaria *ΨΘ*, *om. O* ad suscipiendum] suscipiendum *G* clericatus ... 3 legem *om. Paris. 4414* clericatus] praedicatus *S*

officium unicuique nos optionem dedisse, non legem, quia quamlibet sanctum onus ut volentibus patimur inponi, ita ab invitis iubemus arceri. Nonnullorum enim persuasio sacerdotum reluctantibus onus istud inponit, ut inprovidas mentes violentiae intercedentis offensa ad odium piae religionis instituat. Eo ergo licentiam huius praesumptionis excludimus, ut, si quispiam probatus fuerit vi coactus sub contumelia publica clericatus officiis successisse, spontaneis accusatoribus, vel si ipse voluerit allegare perpessa, licentiam commodemus apud iudices conpetentes huiusmodi admissa damnare: ut, si inter leges obiecta constiterint, decem libras auri archidiaconus cogatur inferre ei, qui pertulerit, exsolvendas, dehinc, si ille desistit, accusatoris censibus et civitatis ordini profuturas: illo suae reddito voluntati qui coactus non potuit consecrari. Et quia ab huiusmodi ausu . . . . nec episcopum a verecundia esse convenit alienum, ad apostolicae sedis devocetur antistitem, ut in illa reverentissima sede notam inlicitae praesumptionis incurrat. Sane quia non iniusta suspicio est huic operi parentum conludia plerumque misceri, dum liberis aliis amore nimio gratificantur et alios iniusta sententia persequuntur, aeque patres ac matres, si conprobati fuerint invitos filios praefato oneri subdidisse, bonorum suorum tertia iubemus adfligi ipsius filii censibus profutura.

---

3 nos optionem] nos iussionem *G*, optionem nos *K* dedisse] dedissem *NX*, desisse *G*, dedisse cognoscas *O supplens vocabulum* cognoscas *simili-ave a breviatore omissa* quemlibet *E*, *om. O* sancto *G* ut] et *H* **4** inponi (inpuni *K*) ita] inpunita E^1 *Paris. 4411*, inpendi ita E^2 arciri *N* nonnullarum *K* enim *om. G* **5** reluctantibus *post* istud *O* onus istud] on^{u}astut*(sic) H*, istud onus *GPMS* inponit ut] inponet ut *NΦ*, inponitur *G*, inponit *K* inprouidas (inprobitas *GXCP*^{1}*M*, inprobatas *S*) mentes (-tis *GXCP*^{1}*M*)] mentes inprouidas *N*, improbitatis seu *O* uolentiae *S* intercedente *O* **6** offensa] offensam *Φ*, officiosa *Paris. 4411* ad] id *OGPMS* instituat] instituta ad *K* eo ergo] et erga *H*, eo etiam pro *E* licentia *K* **6/7** excludemus *N* **7** si *om. K* quispiam] quis *Aegid.* ui] uim *N*, sex *K*, uel *Paris. 4414. 4415* sub] in *H* contumilia *M*, contumeliam *HΦ* publicam *HΦ* **8** officii *NGEΦ*^{a}, officio *Aegid.* successisse] *sic OHP*^{2}*Φ*^{b}, succedisse *reliqui*, suscepisse G^t: *fortasse scrib.* officia suscepisse *vel* subiisse spontaneus *E* alligare *NGS Epit. Mon.* perpessa . . . . **9** ut *om. O* perpessa] *sic HNGP*^{2} *Paris. 4410. 4411. 4415*, perpensa *EK*, perpessas *Paris. 4414*, perpessam *reliqui*, *def. O* **8/9** licentia *K* **9** commodemus] commodamus *EΦ Paris. 4415*, comodantur *Paris. 4414*, commodato *GS*, commendemus *Pith. (ad Sichard.)*, *def. O* **9/10** si *(om. E Paris. 4415)* inter leges obiecta] si inter lege subiecta *GK*; *requiritur* si inter litem obiecta *similiave* **10** constiterit *GΦ*, constituerint *K*, contigerint *N* librarum *K* auri] auri argenti $Θ^{v1}$, *om. Φ* arcdiaco *Paris. 4410* ei] et *N* **10/11** pertulit *Φ Paris. 4414. 4415 Epit. Mon. Aegid.* **11** exsoluendas] *sic OHG EPM*, ex solido *NXCK Paris. 4410. 4411*, exilio *Paris. 4414. 4415 cum Pith. (ad Cuiac.)*, ex eo qui *Φ* dehinc] dem hinc *Φ*, de hic *N*, et *H* desistet *O*, desistat *E* accusatoris (-tores *N*, -tori *G*, -torum *O*) censibus (censis *Φ*, sensebit G^t) et] accusatoribus et *Paris. 4414. 4415*; *requiri videtur* accusatoris censibus uel ciuitati *EΦ*, ciuitatibus *N Epit. Mon.* ordinis *Φ*, ordine *NG*

11/12 profuturas] profuturum si *E* **12** illo] illius P^1M suo *K* redditae *E*, raeddita *K*, redditum *Φ* qui] quia *Aegid.* coactus] est coaccusatus *G* et quia] et qui *HK*, et quod *O*, quia *Φ* ab] ad *K*, *om. N Paris. 4414. 4415* **13** ausu] a(u)si *KL*, ausum *E*, usum *G*, ad usum *Paris. 4414*, auso *Φ* *post* ausu *quaedam exciderunt, hunc probabiliter in modum supplenda:* nec episcopi abstinent episcopus *Paris. 4414. 4415* a] ad *Paris. 4411. 4414*, *om. E* esse conuenit] conuenit esse *OΦ*, non conuenit esse *K*, conuenit *Paris 4414. 4415* alieno *Paris. 4414* **14** sedes *N* ut] *sic HNKΦ Paris. 4411. 4415*, et *O*, aut *Paris. 4414*, *om. reliqui* in illa] em illam *Paris. 4414* reuerendissima *H(?)C* notam] notum *G*, sententiam *O* inlicitam *Paris. 4414*, inlicitatae *K* **15** incurrant *E* iniustae *XK*, iusta *GE* suspicio] susceptio *N*, praesumptio *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)* huic] hic E^1, utuhic *Fuld.* operae *O Fuld.* **15/16** par. couludia (-dio *Paris. 4414 Fuld.*) pler.] pler. par. colludia *O* **16** alias *Fuld.* amore nimio] amor enim *XC*, amore nimium *Φ*, amore omnium *Fuld.* gratificatur *XC* alius *Fuld.*, aliis *K* iniusta] iusta *G* **17** persequentur *Fuld.*, persecutor *Φ* aeque] eaeque *PM*, ea quae *E*, quique *S*, quicumque *Pith. (ad Sichard.)*, *om. O* patris *GEΦ Fuld.* ac] aut *G* matris *GEΦ Fuld.* si] *sic OH(?) et editiones*, *om. reliqui libri* probati *O*, conturbati *Fuld.* inuitus filius *NK*, inuito filius *Fuld.*, *om. O* praefato] probato $Θ^v$ **18** oneri] honori *HN Epit. Mon.*, honore $EΦΘ^v$ *Paris. 4411. 4414. 4415*, honores *G*, honorem *Fuld.* subdidisse] subdisse *Φ*, subdedisse *NG*, subsedissae *K*, subdidisse filios *O (vide ad v. 17)*, obdunt *Fuld.* tertia] *sic HNKL Paris. 4410 Epit. Mon. cum Pith. (ad Sichard.)*, tertia parte *O Fuld.*, tertiam *reliqui* adfligi] infligi G^tP *MS* fili *X*, filiis *K* profuturam *E Paris. 4414. 4415* **19** quis] *sic NGESΦ Paris. 4410. 4411. 4414*, qui *reliqui* inuitus episcopus] inuit. episc. aut presbyter *Φ cum Pith. (ad Cuiac.)*, episc. inuit. *H(?)C Epit. Mon.*, episcopus *E* hanc] hac *N* consacrationem *H*, consecratione *NK*

Si quis sane invitus episcopus fuerit ordinatus, hanc consecrationem nulla violari accusatione permittimus. DAT. V KAL. APRIL. ARELATO MAGNO ET APOLLONIO VV. CC. CONSS.

INTERPRETATIO. Haec lex ideo ad integrum scripta non est, quia iam quae 'de diversis negotiis' loquitur in reliquis legibus evidenti interpretatione habentur expressa. Sed hoc amplius habet quod ad locum scribi fecimus 'de his qui inviti clerici ordinantur', quod per se sine interpretatione intellegi potest.

BREV. *(O [om. int.] HNGEXCPMSK [om. int.], item selectis tamen lectionibus Φ [om. subscr. int.]. Ex decurtatis Paris. 4410. 4411. 4414. 4415, qui et inscriptionem subscriptionem interpretationem et textum integrum servant, non attulimus minora; reliqui omisso textu omnes fere inscr. subscr. interpr. exhibent, sed Θ epitomae ab Aegidio editae textum in margine ab alia eiusdem aetatis manu additum [Θ*^{v}*], Fuldensis textus frustum [incipiens* 15 sane quia, *deficiens* 18 adfligi*] habent).*

In Breviarium receptum non esse nisi caput 'de his qui inviti clerici ordinantur' (v. 23) et formula 'de re necessaria ad locum' *(v. 2; cf. nov. Severi 1) et interpretationis verba docent. In primo autem capite, quod erat 'de episcopali iudicio', cum ex novellae Valent. 35 (34) interpretationis versibus 116 sqq.:* 'sed inprimis de clericis quod dictum est, ut nisi per conpromissi uinculum iudicium episcopale non adeant, posteriore lege Maioriani abrogatum est' *cum alia tum Valentiniani praeceptum illud abrogatum esse appareat, interpretatio nostra tertium caput ad instar novellarum Valent. 35 (34) et Maiorian. 7 egisse 'de ceteris negotiis' (vide ad v. 21/22) declarat.*

19/20 nulla (-lam *HΦ*) uiolari (-re *NG*^{a}) accusatione (occasionem *Paris. 4414, om. Paris. 4415*) *om. X* *post* **20** permittimus, *ubi textus ab Alaricianis epitomatus finit (vide supra), in solis codicibus XC supposititia quaedam invenimus origine iucerta, quae pertinent ad eos qui ad ecclesias confugerunt (cf. Theod. 9, 45, 1. 4. 5; l. Visigoth. 6, 5, 16. 9, 3; l. Baiuvar. 1, 7); sunt autem haec:* 'illud quoque nobis eodem (eadem *C*) suspectu religionis occurrit ut hominem qui ad ecclesiae profugia recurrit quicumque temerator aut sacris altaribus cogatur euertere aut pro eo inhumana dispendia sustinere exabundantia .... *(hiatum notat C)* ut multo minus poenae obnoxios quoque foribus sanctis ad mortem uel cruciatum cogatur eicere cum rei instituta haec consueuerint (consueuerent *X*) esse profugia. quod si quis statuti nostri temerator emerserit ut homines intra ecclesias constitutos ad poenam non reprehendit adducere capitali supplicio subiacebit' dat. u (xu *KΨΘ Paris. 4408*, ui.ui.u *[sic] Paris. 4409*) kal. (id. *Paris. 4413*) april. *(om. Ξ)* arelato (arelate *G Leid. Paris. 4411*, arel *PM*, arelt *N*, arlt *Ω*, aurelianis *O, om. Paris. 4409 Epit. Mon.*) magno (mago *Paris. 4409*) et apollonio (et appollonio *GΞ Paris. 4411*, et pollinio *Leid., om. Paris. 4409*) uu. cc. *(vel similiter, om. OHGEXCPMS Leid. Paris. 4411)* conss. *(om. NEK) libri* **21** ideo] *sic H(?)N cum Pith. (ad Cuiac.)*, ad eos *Ξ*, adeo *reliqui, om. GS* scripta non est] non est scripta *H*, non habetur scripta *ΨΘΞ* quia] qui *Ξ* iam quae] iam *HS*^{b}, *om. ES*^{a} **21/22** de diuersis negotiis] *sic scriptum ab Alaricianis ad exemplum nov. Valent. 35 (34) et Maiorian. 7 (cf. codicum Leid. et Paris. 4409 rubricam)* **22** euidenter *NΨΘΞ* interpretata *ΨΘ* habetur *G* sed] ad *Ξ* **23/24** interpetratione *G*, interpretationem *Ξ* **24** intellegi potest] non potest elegi *N*

XII. DE AVRIGIS ET SEDITIOSIS.

(contextus deficit; rubrica extat in titulorum laterculo codicis Γ: vide p. 155)